

MABEL BURGELL (CCV) I RAMON RIAL

Viure anys i durar segles

Joaquima de Vedruna, un esbós biogràfic
Apunts i context

MABEL BURGELL (CCV) I RAMON RIAL

Viure anys i durar segles

Joaquima de Vedruna, un esbós biogràfic
Apunts i context

Biografia

Una biografia, entesa com el conjunt de fets que viu una persona, és un indicador d'allò que hom ha fet al llarg de la seva vida.

En aquest llibre trobaràs la biografia de **Joaquima de Vedruna**, una dona que té una història extraordinària, com poques, en el nostre país. Joaquima va viure entre el 1783 i el 1854, i en els seus 71 anys d'existència va ser, primer, una dona casada, amb 9 fills. Posteriorment, als 33 anys, va quedar viuda.

Aquesta realitat, ja de per si prou remarkable, va ser només el primer pas d'una dona que va fundar la primera gran congregació religiosa femenina dedicada a l'ensenyament i a la salut en el segle XIX, que deixà una petjada enorme que avui, després de tants anys, segueix essent present a Catalunya i en més de vint-i-cinc països del món.

En les **pàgines de color gris** podràs resseguir el detall de la seva biografia. Una biografia que, com veus, va transcendir el seu espai i el seu temps, per arribar fins a nosaltres avui... I més enllà!

Apunt i context

Les accions humanes són una resposta al temps i a l'espai que viuen les persones. Per això ens ha semblat d'interès completar la biografia de Joaquina de Vedruna amb uns apunts que reflecteixin el context social i històric on va viure aquesta dona. La Catalunya de finals del segle XVIII i de la primera meitat del segle XIX era un país ben diferent del nostre. Aspectes que avui donem per assolits del tot o en bona part, eren absolutament innovadors en temps de Joaquina. Ningú, abans de Joaquina, no havia cregut necessari atendre l'escolarització de la dona o plantejar la necessitat de tenir cura institucional dels malalts o dels més pobres de la societat. Això que avui en diem l'estat del benestar, fa uns 200 anys era una quimera, un somni que pocs pensadors i polítics s'havien plantejat.

Els apunts i el text que trobareu amb **fons vermell** ens volen fer adonar de l'entorn social, cultural, polític i econòmic en què es va moure Joaquina.

Crèdits

Viure anys i durar segles. Joaquina de Vedruna, un esbós biogràfic (apunts i context). Primera edició: desembre de 2021. Edita: Vedruna Catalunya Educació. © de l'edició: Vedruna Catalunya / Editorial Diac. © dels textos: els seus autors. Correcció: Mercè Rial. Maquetació: diacvic. Disseny gràfic: Casals i Cots / DiacDisseny. Impressió: Gràfiques Diac Vic. Distribució: Distribucions i Serveis Editorials, ronda de Francesc Camprodon núm. 2 de Vic, telèfon 938869349, info@diacvic.com. Dipòsit legal: B 9243-2021. ISBN: 978-84-120422-4-5. Tots els drets reservats. Cap part d'aquest llibre no podrà ésser reproduïda per cap mitjà sense prèvia autorització escrita de l'editor.

Agraïments

A M. Teresa Llach CCV, per la seva col·laboració en la revisió del text; a l'Arxiu Comarcal d'Osona, per les fotografies cedides, amb una menció especial a l'atenció donada per la seva directora, Angelina Verdaguer; i també a Joan Mercader i Núria Gallifa per les imatges aportades.

Ajuntament de Vic

INSTITUCIÓ PUIG - PORRET
FUNDACIÓ PRIVADA CATALANA

Presentació

Si tens aquest llibre a les mans és perquè, d'alguna manera, tens relació amb el món Vedruna. Potser perquè tens alguna cosa a veure amb una comunitat; qui sap si amb alguna escola; potser amb una persona concreta; podria ser que tinguessis relació amb alguna tasca de voluntariat, amb una parròquia... O potser, simplement, n'has sentit a parlar... Qui sap!

I, tanmateix, t'agradaria saber per què és precisament VEDRUNA el nom de tot això. Ja deus saber que aquest nom correspon al d'una dona, **Joaquima de Vedruna**, la persona que ho va iniciar. Però, què en saps d'ella en concret?

Llegir aquest llibre et pot fer descobrir la figura notable d'una dona del segle XIX, amb una vida a peu de carrer que, lliurada a les mans de Déu, ella va convertir en una història extraordinària que va durar setanta-un anys, i que més de dos segles després continua inspirant vides i projectes.

Aquest llibre pot ser llegit de dues maneres diferents: pots fer simplement una lectura seguida de la biografia de Joaquina; o bé, si vols, pots obtenir una visió més panoràmica, mitjançant les informacions complementàries, els matisos i els apunts històrics que hi trobaràs i que potser et permetran contextualitzar i complementar la vida de Joaquina i t'ajudaran a entendre com el seu llegat ha arribat fins avui.

I és que, gairebé dos segles després de la seva mort, l'obra de Joaquina de Vedruna segueix present en el segle XXI en multitud d'aspectes i en més de vint-i-cinc països del món.

L'objectiu de la publicació no és més que ajudar a entendre, a partir de la seva biografia, el relleu que ha pres la seva figura i com ha transcendit fins als nostres dies.

Pròleg

És un motiu d'alegria per a les Germanes Vedruna presentar aquest llibre, com a homenatge a la figura de Joaquina de Vedruna. Una publicació que pot acostar-la a les joves generacions i a tantes persones que n'han sentit a parlar i que, tot llegint aquestes pàgines, esdevindran «amigues seves». Veiem molt oportuna una edició com aquesta, les característiques de la qual fan que sigui un text original i amb una presentació molt actual.

Joaquina de Vedruna, el naixement de la qual celebrem avui, va ser una dona que, tot i pertànyer a una altra època, avui segueix molt present en la nostra història. I això per què? Doncs perquè va ser qui va iniciar, amb un petit grup de noies, una congregació religiosa que avui és present a molts països i en el si de moltes cultures, per dur arreu el seu desig d'«abraçar totes les necessitats dels pobles».

La seva va ser una vida molt rica en experiències diverses: fou esposa i mare que, encara molt jove, va perdre el seu marit i va haver d'afrontar tota sola les dificultats pròpies de qui ha de tirar endavant una família nombrosa. I no només això. Perquè ella tenia aspiracions que anaven encara més enllà. Va sentir la crida a fer possible l'educació de les noies, per a les quals no hi havia escoles, i a

tenir cura dels malalts pobres desassistits, en l'àmbit hospitalari o en el familiar. El de Joaquina és encara un testimoni actual per a qualsevol dona amb iniciativa que, a qualsevol estadi de la seva vida, vulgui avui ajudar els qui ho necessiten.

Va amarar de la seva qualitat humana i espiritual les germanes que es van formar amb ella. I amb el seu afany de servir els més pobres va acceptar fer-se càrrec de les Cases de Caritat de Vic i de Barcelona on, contagiada de l'epidèmia de la seva època, el còlera, va lliurar la seva vida a Déu.

Aquest és un llibre fet amb molt d'amor i amb molta cura, tant en el seu llenguatge com en el seu disseny, com també en la riquesa de les imatges que ofereix. Certament, creiem que es tracta d'un regal molt valuós. Moltes gràcies a la nostra germana Mabel Burgell i a l'amic Ramon Rial, director de l'escola de l'Escorial de Vic, per aquest somni vostre i la vostra dedicació.

M. Inés García CCV
Germana General

Roma, 16 d'abril de 2021

Viure anys i durar segles

Índex

*Projectes i realitats*¹⁴
*Mestressa del Mas Escorial*⁴⁴
*El gran capgirell*⁶⁴
*Naixement d'una fundadora*⁷⁸
*Una obra en tres actes*¹¹⁰
*Llegat de Joaquina de Vedruna*¹²⁴
*Epíleg*¹⁵⁴

MABEL BURGELL (CCV) I RAMON RIAL

Viure anys i durar segles

Joaquima de Vedruna, un esbós biogràfic
Apunts i context

Projectes i realitats

Imatge de la rambla del Passeig de Vic que ens transporta a principis del segle xx. Una imatge que evoca una circulació lenta, on carros i tartanes són els mitjans de transport. Podem ben imaginar, doncs, que la vida de Joaquina va transcórrer en un món rural.

Barcelona, 16 d'abril de 1783

En un casal, avui desaparegut, del carrer de l'Hospital, naixia una nena —Joaquima—; era la cinquena filla del matrimoni format per Llorenç de Vedruna i Malet i Teresa Vidal i Orriols.

Joaquima de Vedruna i Vidal ja va trobar a casa quatre germans: Ramon, amb 13 anys, Josepa, amb 10, Teresa, amb 8, i una petitona de 4 anys: Francesca. En els anys següents arribarien en Josep Joaquim, la Mariana i finalment la Maria, quan Joaquima s'acostava ja als 7 anys. En total, **vuit de colla.**¹

La mare, filla de Barcelona, dona de fe, intel·ligent i bona educadora, i el pare, d'arrels gironines, notari públic de la Reial Audiència de Barcelona, home culte i ben relacionat, constituïen una família benestant a la Barcelona en expansió de finals del segle XVIII. Una ciutat que vivia l'empenya de la nova indústria tèxtil nascuda amb l'arribada de les màquines de vapor.

El país, dirigit en aquells anys per la monarquia il·lustrada del borbó Carles III, vivia, però, allunyat dels corrents europeus que ja estaven covant la Revolució Francesa. Espanya era una monarquia conservadora amb tocs reformistes i prou.

Components del creixement natural

Catalunya	natalitat	mortalitat	creixement
1787	44,2	38,1	-
1797	37,8	-	-
1860	37,4	26	-
1887	32,4	29,1	-
1901-1905	27,61	23,24	04,37
1906-1910	26,04	21,93	04,11
1911-1915	24,21	21,04	03,17
1916-1920	22,77	22,59	00,18
1921-1925	23,22	18,31	04,91
1926-1930	20,36	15,46	04,90
1931-1935	17,74	14,28	03,46
1936-1940	13,91	18,02	-04,11
1941-1945	14,05	12,62	01,43
1946-1950	15,64	11,13	04,51
1951-1955	15,92	10,37	05,55
1956-1960	17,99	09,86	08,13
1961-1965	19,11	08,97	10,14
1966-1970	19,66	08,73	10,93
1971-1975	19,89	08,45	11,44
Espanya			
1787	43,2	-	-
1797	42,3	38	-
1860	39,5	31	-
1887	37	30,71	-
1901-1905	35,31	26,08	09,23
1906-1910	33,34	24,14	09,2
1911-1915	30,63	22,13	08,5
1916-1920	28,81	24,59	04,22
1921-1925	30,04	20,32	09,72
1926-1930	28,66	17,96	10,7
1931-1935	26,94	16,26	10,68
1936-1940	21,56	17,87	03,69
1941-1945	21,55	14,27	07,28
1946-1950	21,41	11,54	09,87
1951-1955	20,27	09,78	10,49
1956-1960	21,41	09,12	12,29
1961-1965	21,19	08,55	12,64
1966-1970	20,08	08,5	11,58
1971-1975	19,14	08,42	10,72

1

Vuit de colla

A les darreries del segle XVIII, esdevenir una família nombrosa era un fet relativament habitual. Cal tenir present que fa dos-cents cinquanta anys la taxa de natalitat a Catalunya era d'un 42/1000 (avui és d'un 10/1000), que anava acompanyada, també, d'una alta mortalitat (entorn del 38/1000, quan avui és entorn del 9/1000). L'edat mitjana de les dones quan es casaven era de 23 anys (avui

s'acosta als 33 anys) i l'esperança de vida superava de poc els 40 anys (avui, a Catalunya, és superior als 82 anys).

(Extret de: Socorro SANCHO i Carme ROS, *La població de Catalunya en perspectiva històrica*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Institut d'Estadística de Catalunya, 1998.)

El besnet de Joaquina, Teodor de Mas i Nadal, amb la muller i els 7 fills, un dels molts exemples de família nombrosa.

Tot va començar prou bé

Joaquima, educada a casa seva amb els seus germans, fonamentalment per la seva mare i una **institutriu**,² va tenir accés a una cultura superior en comparació amb la majoria de noies del seu temps, en un país mancat d'escoles per a elles i on ni tan sols hi havia consciència social que a les dones els calgués aprendre, ni que no més fos a llegir i a escriure.

Diuen que Joaquima era una nena entenimentada, treballadora, de caràcter alegre i amb una sensibilitat religiosa especial que tenia sorpresa fins i tot la seva mare, molt pietosa ella mateixa.

Tan atreta se sentia la noia per les coses de Déu que, en entrar a l'adolescència, volia ingressar en un monestir de Carmelites **proper a casa**³ seva. Però era massa jove i no va poder fer-ho.

Quan ja estava a punt de fer els 16 anys, va aparèixer per casa seva, en el cercle d'amistats professionals del seu pare, un pretendent inesperat: un jove advocat, hereu d'una família de terratinents que formaven part de la noblesa rural de Vic i que eren propietaris d'un extens patrimoni, tot i que aleshores estava amenaçat per diversos plets familiars. El noi, de 24 anys, es deia Teodor de Mas i Solà.

Josep Palmarola (1910-1928). CFHAV.

2

Foto

Alumnes de l'escola gratuïta Santa Teresa. Imatge de 1912. Situada a l'actual Casa Mare del convent de l'Escorial de Vic.

Gràfic

La comparativa d'escolarització entre el temps de la infància de Joaquina i el nostre mostra el privilegi que significava poder anar a l'escola a finals del segle XVIII, quan l'educació estava reservada bàsicament als nois amb capacitat adquisitiva.

Institutriu

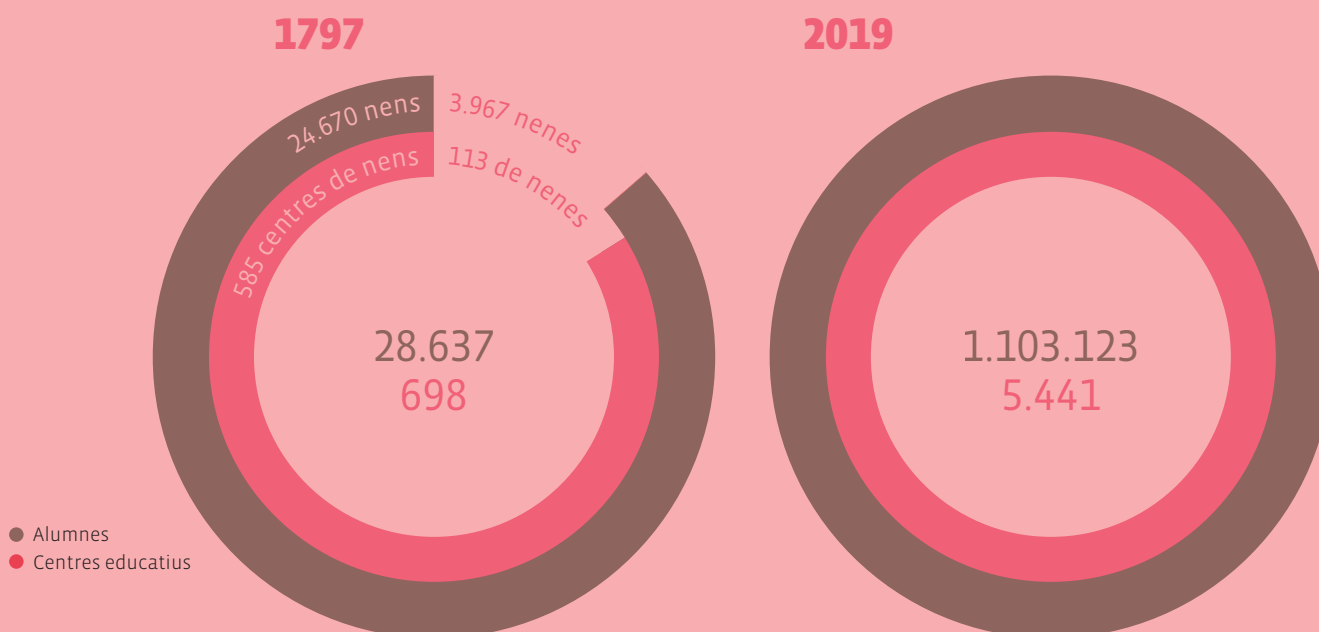
En el segle XVIII, les famílies amb més bones condicions econòmiques disposaven d'una mestra particular per a l'ensenyament dels infants, tenint present que l'educació era un privilegi en aquell moment.

«Cap a finals del segle XVIII el balanç en el progrés de l'ensenyament de les nenes a Catalunya en general i en particular en els corregiments de Girona i Vic seguia essent decebedor, malgrat alguns avenços que s'han anat apuntant. Segons dades del 1797 a Catalunya hi havia 585 escoles de nens i 113 de nenes, a les quals, però, en proporció

hi acudien menys nenes que no pas nens, ja que si de nois es comptabilitzaren 24.670 alumnes, de nenes només n'hi havia 3.967.»

(Extret de: Miquel PUIG, «L'ensenyament de les nenes al segle XVIII als corregiments de Girona i Vic: entre la caritat i l'ensenyament popular», *Annals del Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i comarca*, núm. 21, 2010.)

Actualment (amb dades de 2019), Catalunya té 5.441 centres educatius on hi estudien un total d'1.103.123 alumnes.

3

Proper a casa seva

Una dona de Barcelona

Joaquima de Vedruna és una dona barcelonina de naixement, d'infància, d'adolescència, de casament i de mort. És en aquesta ciutat que es va formar i va créixer. Encara avui, passejant pel barri del Raval, trobem els espais que van ser referència seva: el carrer de l'Hospital, on va néixer, l'església del Pi, on fou batejada i on es conserva un retaule construït amb motiu de la seva canonització, o la Casa de la Caritat, on va passar els darrers mesos de la seva vida.

Una vigatana d'adopció

A la vegada, podem ben dir que Joaquina pot ser considerada una vigatana d'adopció. Vic va ser la ciutat on es va traslladar a viure amb el seu marit i fills amb motiu de la Guerra del Francès i és a Vic on va desplegar totes les seves capacitats per a la constitució de la congregació que va fundar. Podem dir, doncs, que va viure a la ciutat essent primer mare, després viuda i més tard com a fundadora. Aquest fet ha provocat que per a moltes persones que volen conèixer el món Vedruna la ciutat de Vic hagi esdevingut un espai d'obligat coneixement. Des d'un punt de vista de «Comunitats» Vedruna, acull la casa bressol de la Congregació a Catalunya. Des d'un punt de vista educatiu, Vic és la seu oficial de les escoles Vedruna de Catalunya, que acullen 20.000 alumnes, 1.600 professors i prop de 14.500 famílies.

Església del Pi. Documentada des de l'any 987. La seva construcció actual és d'estil gòtic, de la primera part del segle xv.

Joaquima va viure, com una vigatana més, la vida al mercat de la Plaça Major de Vic, que se celebra a la ciutat des de l'edat mitjana i que esdevé punt de contacte entre els ciutadans de Vic i de tota la comarca.

Viure anys i durar segles

Atret per la jove Joaquina, Teodor en demanà la mà als seus pares. Per a ella, es presentava un dilema imprevist: Matrimoni...? I la vida religiosa...? Aconsellada pels pares i pel seu propi director espiritual, va pensar que era Déu qui la portava per aquest camí i va acceptar la proposta. Si aquest era el pla de Déu per a ella, Joaquina no volia altra cosa que deixar-se dur de la seva mà. Matrimoni, doncs!

El 24 de març de 1799, Diumenge de Pasqua, la parella es casava a l'església de Santa Maria del Pi, la parròquia d'on els Vedruna eren feligresos i on tots els fills havien estat batejats i havien rebut els sacraments de la Confirmació i l'Eucaristia.

La joveníssima Joaquina es convertia així en la senyora De Mas. Només hi havia un núvol i no era pas petit: els pares d'ell no aprovaren el casament i no s'hi van fer

presents. Fins i tot es negaren a rebre a casa seva —a Vic— la dona del seu fill.

La parella va establir casa seva en un pis, a Barcelona. L'amor i la confiança entre tots dos es van anar consolidant. Van començar a arribar els fills, que **en total van ser nou.**⁴ Joaquina i Teodor van ser un matrimoni reeixit. A tall d'exemple, cap al final de la seva vida junts, Teodor escrivia a la seva dona, que era a Vic per la matança del porc:

«Torna tan aviat com puguis i procura viure molts anys, perquè puguem disfrutar l'un de la companyia de l'altre. El teu marit que t'estima despert, adormit, somiant i descansant. Ben teu, Teodor»
(26 gener 1816)

Cap dels dos no podia sospitar llavors que cinc setmanes després, el 4 de març, Teodor moriria.

Al centre, Lluís de Mas, net de Joaquina, fill de Josep Joaquim.

4

En total van ser nou

Anna	1800-1873	Monja clarissa al monestir de Pedralbes.
Josep Joaquim	1801-1873	Hereu i casat amb Rosa Poudevida, d'Igualada.
Francesc	1803-1809	+ Mor als 6 anys.
Agnès	1805-1878	Casada amb l'advocat vigatà Josep Argila.
Joaquima	1806-1815	+ Mor als 9 anys.
Carlota	1808-1809	+ Mor als 11 mesos.
Teodora	1810-1885	Monja del Cister a Vallbona de les Monges.
Teresa	1813-1886	Monja clarissa al monestir de Pedralbes.
M. del Carme	1815-1882	Monja del Cister a Vallbona de les Monges.

Tres dels nou fills van morir en plena infantesa.

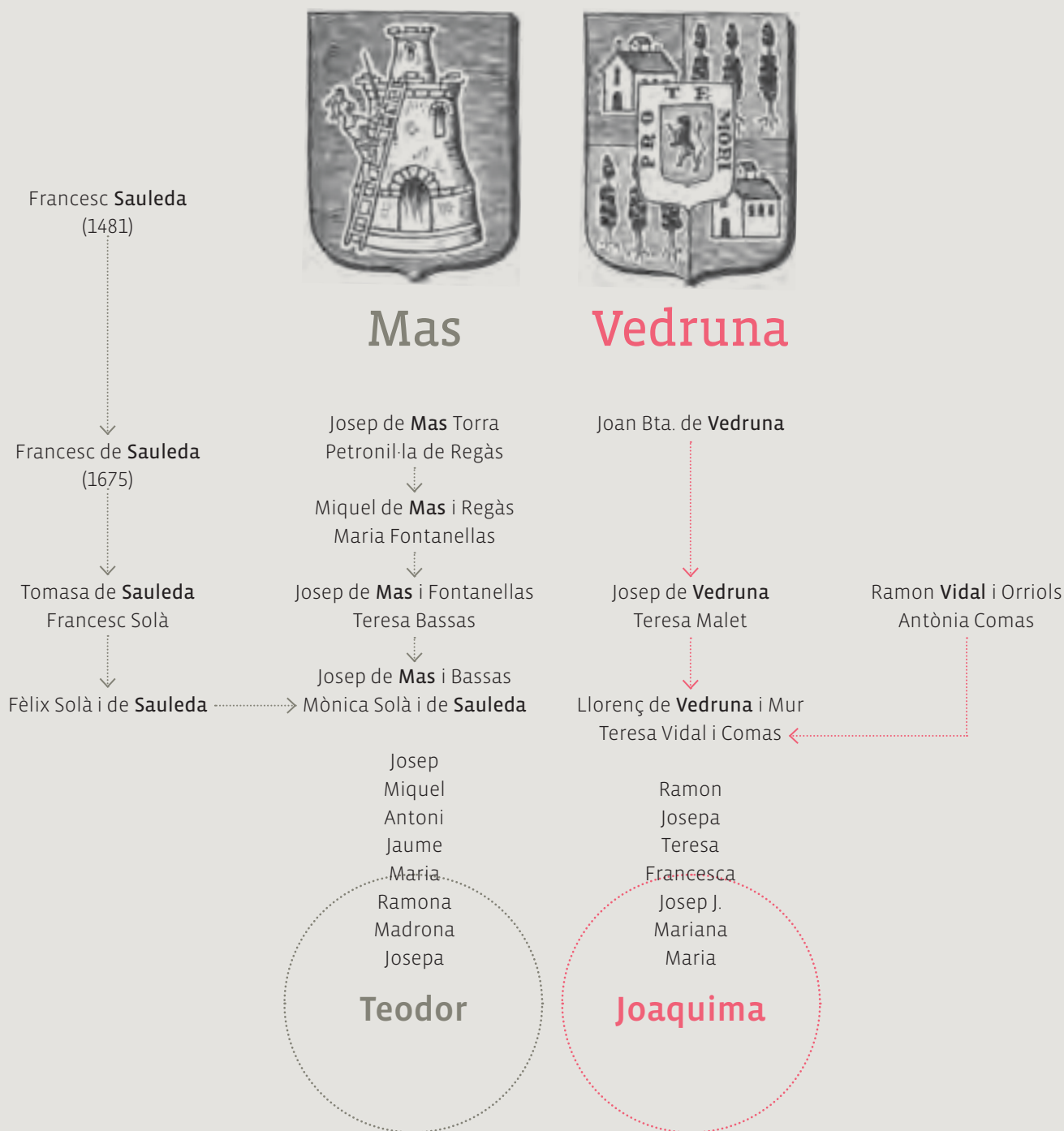
Viure anys i durar segles

GRUPO DE LA FAMILIA DE MAS
Escudos de Mas y de Vedruna

1. V. M. Joaquín de Vedruna. 2. D. Teodoro de Mas, esposo de D.ª Joaquín de Vedruna. 3. D. José Joaquín de Mas. 4. D. Luis de Mas y Fustevedra. 5. D.ª Dolores de Mas, viuda de Bertran. 6. D.ª Elvira Nadal de Mas. 7. D.ª Joaquina de Mas, viuda de Vedruna, aliada de la V. M. Joaquín. 8. D.ª Carina de Mas y Nadal y D.ª Juana Cortez de Mas. 9. D. Teodoro de Mas y Nadal y D.ª Josefa Bach de Mas. 10. D.ª Rosa de Mas y Nadal. 11. D.ª Mercedes de Mas y Nadal. 12. Elvira y Juana de Mas y Bach.

Arbres genealògics de la família de Joaquima de Vedruna. La imatge de l'esquerra és extreta del *Compendio ilustrado de la historia del instituto de RR. Carmelitas de la Caridad*, editat el 1926 amb motiu de la celebració del centenari de la fundació de la Congregació. A la dreta, escuts de la família De Mas i Vedruna.

Els camins es torcen

La vida —ho sabem prou— mai no ha estat un conte de fades. I la d'aquesta dona, reconeguda avui com a «santa»,⁵ és a dir, com a cristiana de vida evangèlica exemplar, «*first class*», tampoc no ho va ser.

Primer giravolt

Vida religiosa? Ja ho hem vist: no. Potser més endavant...? Encara que sembli impossible? Déu dirà! Ara, matrimoni. Amb la contrarietat afegida que la família del seu promès no veu aquest casament amb bons ulls. Per una qüestió d'interessos. Els sembla un error. I Joaquina es troba rebutjada.

Al repte d'aprendre a estimar i a compartir la vida amb Teodor, s'hi va afegir el de fer-se acceptar pels sogres i els cunyats... Afortunadament, la voluntat de la parella d'assolir l'objectiu de ser acceptats i l'arribada dels primers nets van aplanar el camí de la reconciliació —si més no amb els pares. I amb el pas del temps, fins i tot va néixer entre ells una gran estimació.

Un nou giravolt

Un entrebanc duríssim. La guerra.⁶ Joaquina tenia 25 anys. I després de nou anys de casats, esclata la Guerra del Francès (el maig de 1808) que s'emporta Teodor als camps de batalla. Abans de marxar, duu la dona i els nens —cinc i un de camí— a la casa pairal de Vic, al Mas Escorial, lluny dels estralls que les tropes napoleòniques estaven fent a Barcelona. A la Ciutat Comtal no hi van tornar fins cinc anys després, acabada la guerra, la primavera de 1813.

En aquells cinc anys a Vic hi va haver de tot. Per primera vegada, Joaquina està sola amb els nens i viu uns temps difícils, durant els quals la seva enteresa i la seva confiança en Déu van apuntalar-la.

L'octubre d'aquell 1808 va néixer la criatura que esperaven: una nena, Carlota. Però els primers mesos de l'any següent va emmalaltir i morir el tercer dels seus fills, Francesc, amb només 6 anys.

El 1809 va ser un any duríssim. Va viure —amb el seu home encara al front— la fugida de Vic a toc de somatent, amb tota la població que marxava esporuguida davant l'entrada de les tropes franceses a la ciutat.

Dreta

Fotografia de nenes
acollides a la Casa de
Caritat de Vic, regida per
les Germanes Vedruna.

Josep Palmarola (1910-1928). CFHAV.

Viure anys i durar segles

Façana de llevant del Mas Escorial de Vic. Les fotografies més antigues del Mas són d'inicis del segle xx, quan la masia encara estava envoltada de camps i hortes. La masia era posseïdora de diverses masoveries.

La imatge de dalt pertany al *Compendio ilustrado de la historia del Instituto de RR. Carmelitas de la Caridad*, editat l'any 1926 amb motiu del centenari de la Fundació de la Congregació.

5

Santa

Sovint ens referim a Joaquina de Vedruna com a «santa». Aquesta condició li va arribar després de ser beatificada, el 19 de maig de 1940 (pas previ a tenir la condició de sant o santa) pel papa Pius XII, i fou canonitzada el 12 d'abril de 1959 pel papa Joan XXIII. La seva festa se celebra el dia 22 de maig.

A la ciutat de Vic es van organitzar diferents desfilades públiques per a la celebració. Joaquina, d'aquesta manera, es convertia en la quarta santa del bisbat. Tres l'havien precedit:

— sant Bernat Calbó, bisbe de Vic durant els anys 1233-1243; sant Miquel dels Sants, fill de Vic, canonitzat l'any 1862, i sant Antoni M. Claret, fill de Sallent, canonitzat l'any 1950.

Després de Joaquina, han estat canonitzats: — sant Pere Almató, fill de Sant Feliu de Sasserra, l'any 1988; sant Francesc Coll, fill de Gombrèn, l'any 2009, i santa Carme Sallés, filla de Vic, canonitzada l'any 2011.

Esquerra

Processó organitzada a la ciutat de Vic amb motiu de la canonització de Joaquina de Vedruna, el 12 d'abril de 1959. Imatge de l'Arxiu de Vedruna Escorial Vic.

Dreta

Gravat de M. C. Langlois sobre la batalla de Vic, on es distingeix el turó del Clascar a Malla i més al fons, en tercer terme, el turó del Castell de Tona. En paraules de Maties Ramisa, segurament l'epi-sodi bèl·lic més important mai ocorregut a Osona. Imatge cedida pel Museu Episcopal de Vic.

6

La guerra

La Guerra del Francès (també coneguda com a Guerra de la Independència espanyola) fou un conflicte bèl·lic entre Espanya i el Primer Imperi Francès que s'inicià el 1808 (Joaquima tenia 25 anys) amb l'entrada de les tropes napoleòniques al país, i que es va acabar el 1814 amb el retorn de Ferran VII al poder. Fou provocada per la pretensió de Napoleó d'instal·lar el seu germà Josep Bonaparte en el tron espanyol, però també va tenir un important component de guerra civil, tant a Catalunya com a la resta d'Espanya, entre els considerats «afrancesats», partidaris del pensament de la Il·lustració i de la reforma de l'Estat espanyol, i els anomenats «tradicionalistes», partidaris de mantenir l'Antic Règim.

En esclatar la Guerra del Francès i crear-se —per fer front a les tropes de Napoleó— la Junta Suprema del Principat amb seu a Lleida, Teodor de Mas, d'acord amb la seva esposa, s'incorporà a l'exèrcit català com a voluntari. Va ser nomenat capità de la 9a Companyia de Reserva de Vic —el desembre de 1808— i, posteriorment, ajudant de camp del general Milans del Bosch, el maig de 1809. Joaquina i els nens es quedaren al Mas Escorial, on ja vivien des de finals de 1808, i s'hi van estar fins que va acabar la guerra, l'any 1813, quan el matrimoni es pogué reincorporar a la societat barcelonina.

Viure anys i durar segles

Joaquima, un mosso de la casa, una cavalleria i els nens fugiren cap al Montseny. Amb les tropes franceses al damunt, van acabar trobant refugi al **Pla de la Calma**,⁷ en un Mas —el Clot de la Móra— on els van acollir.

Pocs mesos després, novament a Vic, on van trobar el mas saquejat per les tropes, hi va viure un nou dolor: la mort de la petita Carlota, que encara no havia fet l'any i que no va resistir els sotrats de temps tan difícils.

Teodor de Mas finalment va ser destinat a Vic com a instructor i capità del sometent de la ciutat. La guerra continuava, però la situació familiar es va fer més suportable. En els anys de permanència a l'Escorial van tenir dues nenes: Teodora i, gairebé tres anys després d'ella, una altra nena, Teresa, el mateix any —1813— en què, finalitzada ja la guerra, van poder tornar a Barcelona.

Allà va néixer encara la darrera de la colla: la Maria del Carme, a la qual van anomenar sempre, carinyosament, «Marieta». Fou una alegria acompanyada pel dolor, un mes després, de la mort de la cinquena dels seus fills: la Joaquina, amb 9 anys d'edat.

El Pla de la Calma és un altiplà a la part més occidental del massís del Montseny. L'àmplia extensió d'aquest pla inclou porcions als municipis del Figueró, Tagamanent, Sant Pere de Vilamajor, la Garriga, Cànoves i Sama-

lús. S'uneix amb els altres dos grans conjunts muntanyosos que configuren el massís: la carena del Turó de l'Home (1.706 m) i de les Agudes (1.703 m) i el cim de Matagalls (1.697 m), pels colls de Sant Marçal i de Collformic.

Viure anys i durar segles

La masia Clot de la Móra, a l'alta muntanya, era propietat de la família Cortada. Un membre d'aquesta família —Antònia Cortada— explica a una besneta de Joaquima:

«Trobant-me a Vic, ens visitàvem amb la teva àvia, Agnès de Mas (filla de Joaquima), amb qui ens unia una antiga amistat. De llavis de dita Agnès vaig saber que l'amistat l'havia originada el fet següent, la certesa del qual vaig poder comprovar per referències verbals del meu difunt pare, Marià Cortada.

La família Cortada, els meus avis, durant la Guerra de la Independència de 1808 tenien una masia coneguda per Clot de la Móra. Fugint dels francesos, una nit va passar per aquells viarans una il·lustre dama, que va resultar ser Joaquima de Vedruna i Vidal, la qual cavalcava en un ase, i en cadascuna de les bosses que l'animal portava als costats, la mare havia col·locat dos fillets seus. Començava a fer-se fosc, els fugitius es trobaven perduts per aquells caminois i l'angoixa per la salvació i el descans dels infants havia pres Joaquima, quan heus aquí que el ruquet es va entrebancar amb una pedra del camí; la mare, de genolls, pregava i demanava auxili perquè algun ésser viu l'ajudés a sortir d'aquell tràngol.

El Clot de la Móra, masia situada al Pla de la Calma (Montseny) on es va refugiar Joaquima amb els seus fills després que les tropes de França arribessin a la ciutat de Vic.

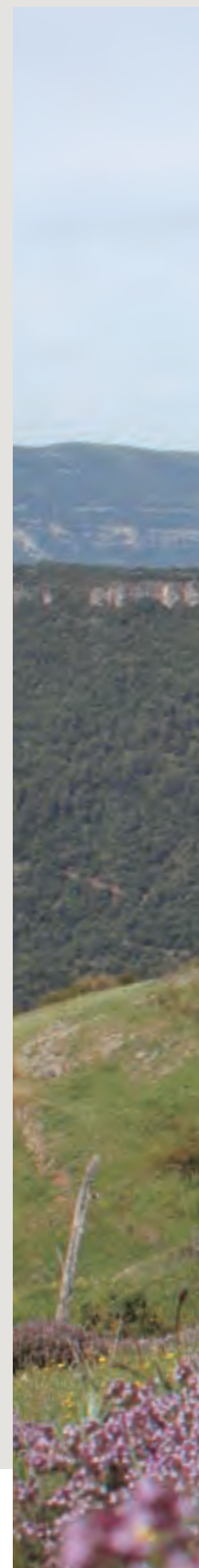
De seguida, i com per miracle tenint en compte l'hora de la nit i aquells senders tan deserts, es va presentar a ajudar-la una anciana del país que va omplir-la de paraules de consol, la va ajudar a aixecar l'ase i es va oferir a acompanyar-los a una masia propera on, va dir, trobarien recer i protecció per aquella nit.

Foren acompanyats per dita senyora a la casa de camp Clot de la Móra, propietat dels senyors Cortada, els quals reberen els hostes, els auxiliaren i els allotjaren afectuosament.

El curiós del cas és que després d'haver entrat a la casa, Joaquima, en voler retribuir i agrair l'ajuda rebuda, es va trobar que la dona havia desaparegut com per art d'encantament, sense que la família, que l'havia vist entrar, ni se n'adonés, ni la recordés.

Joaquima sempre va atribuir aquest succeís a l'especial protecció del cel, exclamant: "La Verge ens ha salvat!"»

(Testimoni d'Antònia Cortada, extret de M. Antònia GILIBETS, CCV, *Seguint les petjades de Joaquima de Vedruna*, Barcelona, Claret, 2014.)

7

Pla de la Calma

Actualment, les escoles Vedruna organitzen una trobada d'alumnes de secundària en aquest pla, recordant l'estada de Joaquina en aquest espai, i en visiten una de les fonts que precisament s'anomena Font de Santa Joaquina.

Un bonic relat de Josep M. Huguet ens parla del pas de Joaquina per aquest indret:

«Joaquina duia la Carlota a coll. La criatura té cinc mesos i no pot endur-se-la al Montseny; l'ha de deixar a Roda de Ter, amb familiars de Teodor. Mentre travessaven les sis arcades del pont el cor se li feia miques. Els francesos havien arribat a Vic, el seu marit Teodor era fora amb l'exèrcit i ella havia hagut de fer un pensament perquè la ciutat no era segura. L'Agnès i la Joaquina, de tres i quatre anys, anaven dins les alforges de l'ase i s'ho preniën com un joc, però l'Anna i el Josep, de nou i vuit, caminaven al seu costat amb cara de cansats. Porten tres hores trescant des que han sortit de Vic. En arribar a casa de la família De Mas poden dinar i reposar una mica. Després, en acomiadar-se de la Carlota li ha semblat veure la cara del seu petit Francesc, mort fa unes setmanes.

No ha pogut frenar un parell de llàgrimes i l'Anna li ha preguntat: "Mare, et passa res?". Arriben a Taradell quan ja és de nit, sopen una mica de pa amb llonganissa i dormen unes hores. Avui la Joaquina fa vint-i-sis anys. L'endemà es lleven encara fosc. El Miquel, el mosso que els acompanya, l'ajuda a espavilar els nens. Una mica abans d'arribar a Sant Andreu de la Castanya, mentre els dos grans discuteixen arran d'una papallona que el Josep volia caçar, se'ls hi fa migdia. El Miquel porta l'Agnès a collibè. Resen l'Àngelus i es refan en una masia del camí. Després baixen cap a Collformic i comencen el darrer tram cap al Pla de Calma. El camí des del coll s'enfila i descansen una estona en una font que hi troben. Potser siguin les circumstàncies, però a la Joaquina li ha semblat que l'aigua d'aquesta deu és la més fresca i deliciosa que ha tastat mai. Ja és el capvespre quan veuen l'ermita de Sant Cebrià i, una mica més avall, les teulades del mas del Clot de la Móra, on els amics Cortada els havien promès d'acollir-los en cas de necessitat. Petits i grans criden d'alegria i ella dóna gràcies a Déu. Al davant, els cingles de Bertí, formidables i impassibles, els donen la benvinguda a aquell indret.»

(Extret de: <https://elmati.cat/una-aventura-o-com-comprometre-una-vida-pels-altres/>)

Font dedicada a Joaquina de Vedruna situada al Pla de la Calma, al massís del Montseny.

El darrer inesperat giravolt

Aquest va venir el març de l'any 1816 amb la ràpida mort de Teodor, víctima d'una **tuberculosi galopant**.⁸ I escassament dos mesos després, la de la mare de Joaquina, el seu incondicional suport de sempre.

Els darrers vuit anys havien sigut per a ella un itinerari dolorós i difícil, al capdavant dels quals va quedar sola i amb sis criatures que havia de tirar endavant.

No eren temps en què una mare de família, que havia sigut de casa bona, pogués pensar en fer una feina remunerada. Ni tampoc era

temps encara de pensions, assegurances, ni coses semblants. Havent exercit el seu home una professió liberal, sense ell no hi havia ingressos... L'únic camí possible era instal·lar-se al Mas Escorial i administrar tan bé com fos possible els seus recursos pensant en el futur dels fills. De manera que la viuda De Mas va deixar el pis de Barcelona i, amb els nens, va anar a viure definitivament a Vic. Es tancava així una primera etapa de vida i en començava una del tot nova. Ella tenia llavors 33 anys.

Autor desconegut (1923). CFHAV.

Nau gòtica de l'Hospital de la Santa Creu de Vic, construïda al segle XIV (1538-1547). A l'espai hi havia dues sales: una per a homes i l'altra per a dones. En aquest hospital, la viuda De Mas va prestar servei voluntari als malalts durant les nits, dues vegades a la setmana, durant més de deu anys. (Imatge: Arxiu Comarcal de Vic)

8

Casa de Convalescència de l'Hospital construïda al segle XVIII, fora de la muralla de la ciutat. Avui és seu de la Universitat de Vic. (Imatge: Arxiu Comarcal de Vic.)

Tuberculosi

En els cent anys que van des de mitjans del segle XIX fins a la meitat del segle XX, la tisi ha estat la malaltia infecciosa amb més mortalitat a Catalunya. La concentració de persones a la ciutat procedents de zones rurals en començar la industrialització, les males condicions socials, l'amuntegament de persones en habitatges deficients, les

fàbriques antihigièniques, les llargues jornades de treball, facilitaren el contagi, l'esclat de la malaltia, i s'assoliren taxes de 50 morts anuals de tisi per cada 10.000 habitants. (Pere Miret)

(Extret de: <https://www.tdx.cat/handle/10803/51612>)

Si llegim paraules escrites per ella en **les seves cartes**,⁹ comencem a descobrir com la fe i la confiança en Déu anaven fent d'aquesta dona una persona serena i forta, lluitadora i capaç d'afrontar amb una gran pau interior les dificultats de la vida, i de tirar endavant. Escrivia, per exemple:

«Déu sap bé què és el que convé.» Carta 54

«Deixem-ho en mans de Déu, cooperant nosaltres per la nostra part.» Carta 33

«Jo confio en Déu que m'obrirà un camí, perquè mai no m'ha deixat.» Carta 18

«Quan un es deixa als braços del bon Jesús, ell té cura de nosaltres, i així ho farà ara.» Carta 82

«Per la nostra part, tinguem bon ànim, empresa, diligència, que el bon Jesús ho beneirà tot.» Carta 82

9

Les seves cartes

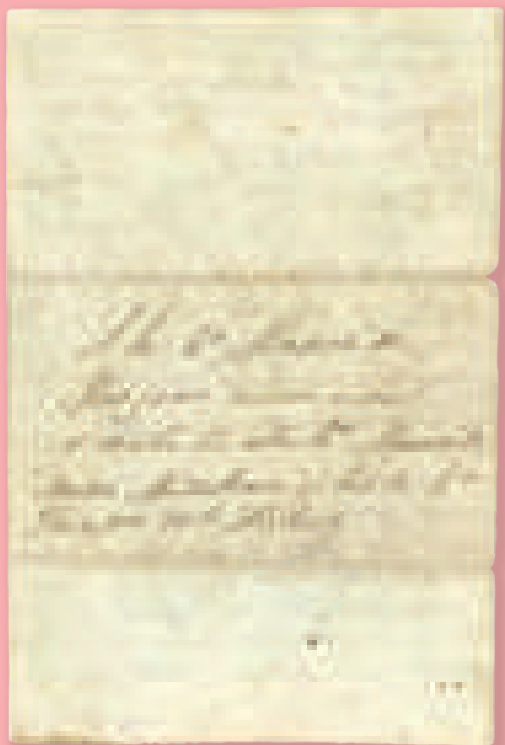
Amb relació a les cartes escrites per Joaquina, M. Teresa Llach explica l'epistolari d'aquesta manera:

«Joaquina és una dona profundament comunicativa. Si hagués existit el telèfon, les factures se li haurien emportat un bon mossec de la seva malmesa economia; però el vent s'hauria endut els seus mots. Les cartes —se'n conserven cent setanta-dues, de les quals setanta-vuit van adreçades als fills— són un testimoni viu i proper; s'hi alternen, indistintament, els afers domèstics més intrascendents, amb els suggeriments i les reflexions espirituals més pregones, que serveixen per a viure, i les recomanacions maternes més entranyables.»

(Extret de M. Teresa LLACH, CCV, *Santa Joaquina de Vedruna*, Barcelona, Claret, 1998, p. 15.)

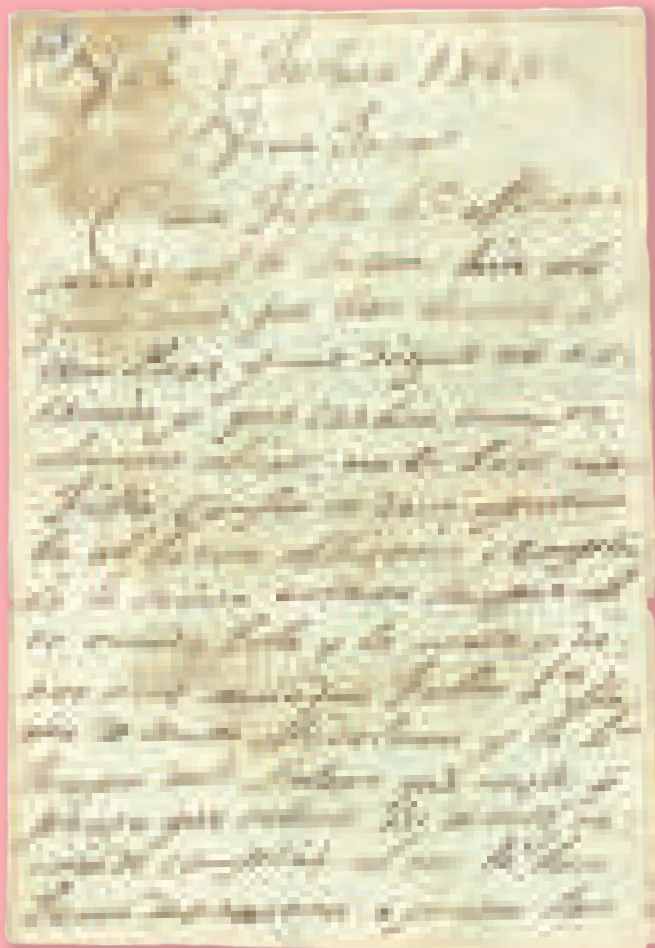
Tinter i ploma portàtils que Joaquina duia sempre amb ella quan viatjava. Es conserven al Manso Escorial.

1

Hermana Mercè: les Hermanes vos saluden. En particular ta germana, la de la casa nova i la que demà entrarà, que és l'esperança de la casa nova de Plantalamor.

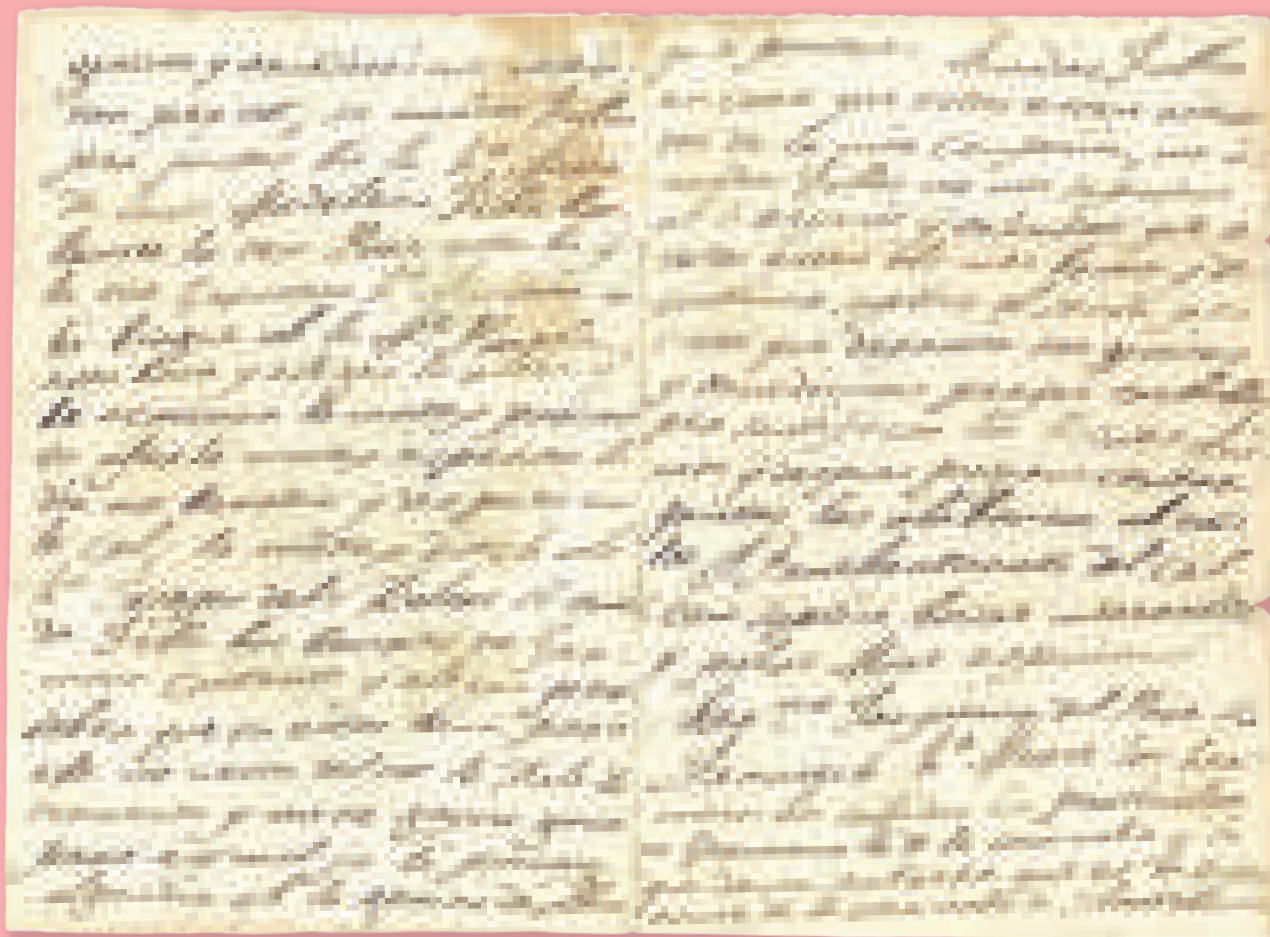

2

*Vich 1 febrer 1843
Viva Jesús. Caríssima filla, hermana Mercè: salut amb lo Senyor. Hi ha [fa] alguns dies que vas veure el seu pare i me digué [que] t'escriuria i que creia anar-te a veure aviat; no l'he vist més. Filla, confio [que] te deus aportar bé amb la tua obligació i complir bé. Lo Senyor estarà sempre amb tu, amada filla. I lo mateix diràs a les amades filles hermana Maria de Santa Madalena i la hermana Josepa dels Dolors que molt hi penso que sabent los desig[s que] tenien de complir amb tot, lo bon Jesús derramarà a [totes] juntes les...*

Nota

La germana Mercè Masjoan era filla de Masjoan de Vilalleons; la germana Maria de Santa Madalena, filla de Sant Boi de Lluçanès; la germana Josepa, filla de Barcelona. Mare Paula es refereix a Paula Delpuig, filla de Malgrat i primera superiora general, després de la mort de Joaquina.

3

...gràcies i benediccions [que] necessiten per tot. Sí, amades filles, per [totes] juntes va. [A] la hermana Maria de santa Madalena: filla, vaig veure lo teu pare, està bo; i la tua germana, hermana Antònia, ahir vingué amb la mare Paula, està bona i alegre, l'altra que ve a costura lo mateix. Procura tu a fer el mateix, esperant lo dia [que] nos veurem i després en lo cel. Lo mateix dic a la hermana Josepa dels Dolors. Sí, amada filla, vas [vaig] veure ta germana contenta i alegre per saber que tu estàs bona. Però ella no n'està del tot; lo dolor la turmenta i no té gaire gana, però

est mal ja li passarà algun dia, amb la gràcia de Déu, ja li passarà. Amades filles, encara que totes esteu a[b]sentes de la mia companyia, no, amades filles, no nos separem amb l'esperit i voluntat, que totes esteu als meus braços i de continu [contínuament] suplico al Senyor per totes, que derràmi ses gràcies i benediccions perquè treballem per santificar les vostres ànimes i després puguem cantar juntes les alabances amb tots els benaventurats del cel, com suplica vostra miserable i pobra Mare Espiritual, Hermana Joaquina del Pare Sant Francesc.

Reproducció dels textos manuscrits de Joaquina de Vedruna que es troben a l'Arxiu de la Casa General de la Congregació a Roma.

Mestressa del Mas Escorial¹⁰

El Mas Escorial, com s'observa a la imatge, era una masia típica de la plana de Vic, formada per una construcció a quatre vents i envoltada de camps i horts. Segons M. Teresa Llach, el llinatge de

la casa es remunta al segle XIV. Per raons familiars, la propietat va tenir diferents cognoms. El 1943 s'hi va establir la primera comunitat Vedruna.

10

Escorial

Si ens preguntem per la procedència del mot, sembla que *Escorial* tindria l'origen en l'espai de l'altra banda del carrer de l'actual casa, que era el lloc on es llençava l'*escòria*, és a dir, el rebuig de materials que alguns gremis de la ciutat produïen en els seus tallers. Cal recordar que el Mas Escorial es trobava fora de la ciutat de Vic, envoltat de camps, i per tant, des de l'època medieval, allunyat de la ciutat. El nom «Escorial» va donar peu a la derivació de «monges escorialeses» tal com es recull, per exemple, a la tesi doctoral de M. Teresa Godayol (*Història social de l'escola a la Catalunya central, 1830-1900*) o a *Memòries d'un noi de Vic*, del Canonge Collell.

Esquerra
Fotografia actual.

Dreta
Segona foto més antiga del Mas Escorial, on es va instal·lar Joaquina. Cal observar el fons de la imatge, ple de camps i horts. Avui és en ple barri dels Caputxins.

«Hermanas Escorialesas»

En un opuscle publicat pel bisbat de Vic l'any 1856, dos anys després de la mort de Joaquim, se seguia coneixent popularment les Germanes Vedruna com a *Hermanas Escorialesas*. La popularitat del nom «Escorial» s'ha mantingut present a la ciutat fins a l'actualitat, tant per referir-se al «Mas» o «Manso», com a l'escola. Altres autors, com el canonge Jaume Collell, també parla de les «Hermanas Escorialesas» en el llibre *Del meu fadrinatge*.

Un gresol on créixer

La viuda De Mas es va instal·lar al **Manso**¹¹ segurament a començaments d'estiu de l'any 1816. I amb ella els sis fills que li quedaven: Anna, que acabava de fer 16 anys; Josep Joaquim, a punt de fer-ne 15; Agnès, amb 11; Teodora, que aviat en faria 6; Teresa, que en tenia 3, i Maria del Carme —familiàriament «Marieta»—, amb just un any.

Després dels anys d'amor i vida compartida amb Teodor, Joaquina va deixar enrere el món conegut de casa seva, de la seva família, de Barcelona i l'ambient i

les amistats d'allà, per anar-se'n a viure a pagès, com a responsable, ara ja tota sola, d'educar els fills i d'administrar el llegat del seu home, única font de recursos per viure ella i els nens, i deixar-los en condicions perquè en el futur poguessin tirar endavant, tenint en compte que, dels sis, cinc eren noies i que, per situar-se bé, necessitarien un bon dot. Així eren les coses en aquella època.

Estat actual de la sala (l'espai més noble de la casa del Mas Escorial). La imatge es pot comparar amb la de la p. 51, feta abans que les Germanes Vedruna hi instal·lessin la Comunitat.

11

Manso

Lluís de Mas, que va morir l'any 1895, net de Joaquina i propietari actual (1929) del Manso, en una carta a Josep Argila de Mas descriu el Manso així:

«El Mas Escorial està situat a dos-cents metres de les muralles de Vic. Està format per l'antiga casa pairal, voltada de jardins i d'horts, tot encerclat per altes parets. La façana principal mira al sud-oest. Les seves vistes arriben, pel nord, fins a les altes serralades de la serralada pirinenca; per l'est, fins a les muntanyes de les Guilleries i els cingles de la Mare de Déu del Coll. Pel sud, hom descobreix amb tots els seus detalls el panorama del Montseny, i per l'oest, s'albira des de la muntanya del Tagamanent fins a les serralades que dominen el Vallès.

Al voltant dels murs que tanquen els horts i jardins de l'Escorial o casa pairal, hi ha set cases habitades per set famílies de masovers i una gran horta amb altres hortets, un per a cada masover. Tot són terres de regadiu, perquè la finca té cinquanta plomes d'aigua viva, de manera que hi ha dues fonts públiques, més altres dependències de la casa. Així és com està actualment l'Escorial, que té, a més, un parc de grans i elevats cedres i d'altres arbres magnífics.»

En una carta a Josep Argila de Mas, el net de Joaquina diu:

«No sabem segur d'on li ve a aquesta casa el nom d'Escorial. Un difunt parent nostre deia que, com que el Mas s'havia construït a la mateixa època que s'edificava l'Escorial de Felip II, li va quedar aquest nom. No sé què pot tenir això de veritat. Altres investigacions més recents fan suposar que el nom d'Escorial li ve d'haver estat aquell lloc un dipòsit d'escòries de les fonerries que a l'època romana hi va haver a aquesta banda de la població.»

«La circumstància d'haver-se fet la fundació de la Congregació a l'Escorial de Vic, va donar peu al fet que durant molt de temps es donés a les Germanes el nom d'Escorialeses, alhora que també rebien el nom de Terciàries o el d'Hospitalàries, fins i tot en els documents oficials.»

(Extret i traduït de: Emmo. y Rdm. Sr. Cardenal D. Benito SANZ Y FORÉS, Arzobispo de Sevilla, *Vida de la Madre Joaquina de Vedruna de Mas, fundadora del Instituto de Religiosas Carmelitas de la Caridad*, 2a ed, Vic, Editorial Seráfica, 1930, p. 40-41 i 74.)

Dreta

Imatge de la sala del Manso entorn del 1926, a l'època que hi vivia el besnet de Joaquina, Teodor de Mas. A la paret hi ha els retrats dels besavis, Teodor, espòs de Joaquina, amb l'uniforme de quan va anar a la Guerra del Francès, i de Joaquina, de quan ja era religiosa.

12

Centrada en l'amor

Sovint, s'ha parlat de l'estil educatiu de Joaquina amb l'expressió «pedagogia de l'amor», apel·lant a la seva condició de mare de nou fills. En les seves frases, s'observa una intuïció educativa que és resultat de la seva experiència com a mare, que va inspirar la seva manera d'educar i que va transmetre a les seves germanes educadores. Alguns exemples d'expressions que expliquen la seva intuïció pedagògica queden recollits en aquestes frases:

«S'atrapen més mosques amb una gota de mel, que amb una bota de vinagre.»

Testimoni d'una germana contemporània de Joaquina / Citat al Vol. II del P. Nonell, biògraf de Joaquina

«Aneu molt alerta, que a les criatures vives no els passa res per alt.» Carta núm. 4

«No corregiu a crits, ni poseu mala cara quan hagueu de fer una correcció un xic seriosa.»

Testimoni de la Gna. Catalina Vidal, contemporània de Joaquina

Els deu anys d'aquest període de la seva vida van ser anys en aparença sense relleu. Tot i que només en aparença! En realitat va ser un temps vital, on va emergir i créixer la dona forta, lluitadora i decidida que seria més endavant, capaç de liderar el projecte fundacional d'una institució polivalent i del tot nova, avui present a tants llocs del món.

Deu anys que van ser el laboratori, amb els seus fills, d'una **pedagogia** que esdevindria **matriu d'un estil educatiu de nou encuny**, inspirador encara avui d'una manera particularment enriquidora d'entendre l'educació.

Deu anys que van ser el gresol on es va forjar en la mateixa Joaquina una espiritualitat **centrada en l'amor**,¹² la llibertat d'esperit, la senzillesa de vida i la confiança en Déu Pare. En llargues hores silencioses de pregària a les golfes del Manso, davant d'un parell de bigues de fusta en forma de creu al terra d'aquell espai tan especial, l'Esperit de Déu va forjar en el cor de la viuda De Mas l'experiència d'un amor que —com deia ella més endavant— «*mai no diu prou i és més fort que la mort*».

Vitrall del Manso Escorial. Dissenyats pel pintor Carles Madiroles i elaborats pel vitraller Josep M. Bonet, ocupen el balcó central de la casa, on actualment hi ha un oratori. Els vitralls expliquen l'obra de Joaquina de forma al·legòrica i amb gran expressivitat.

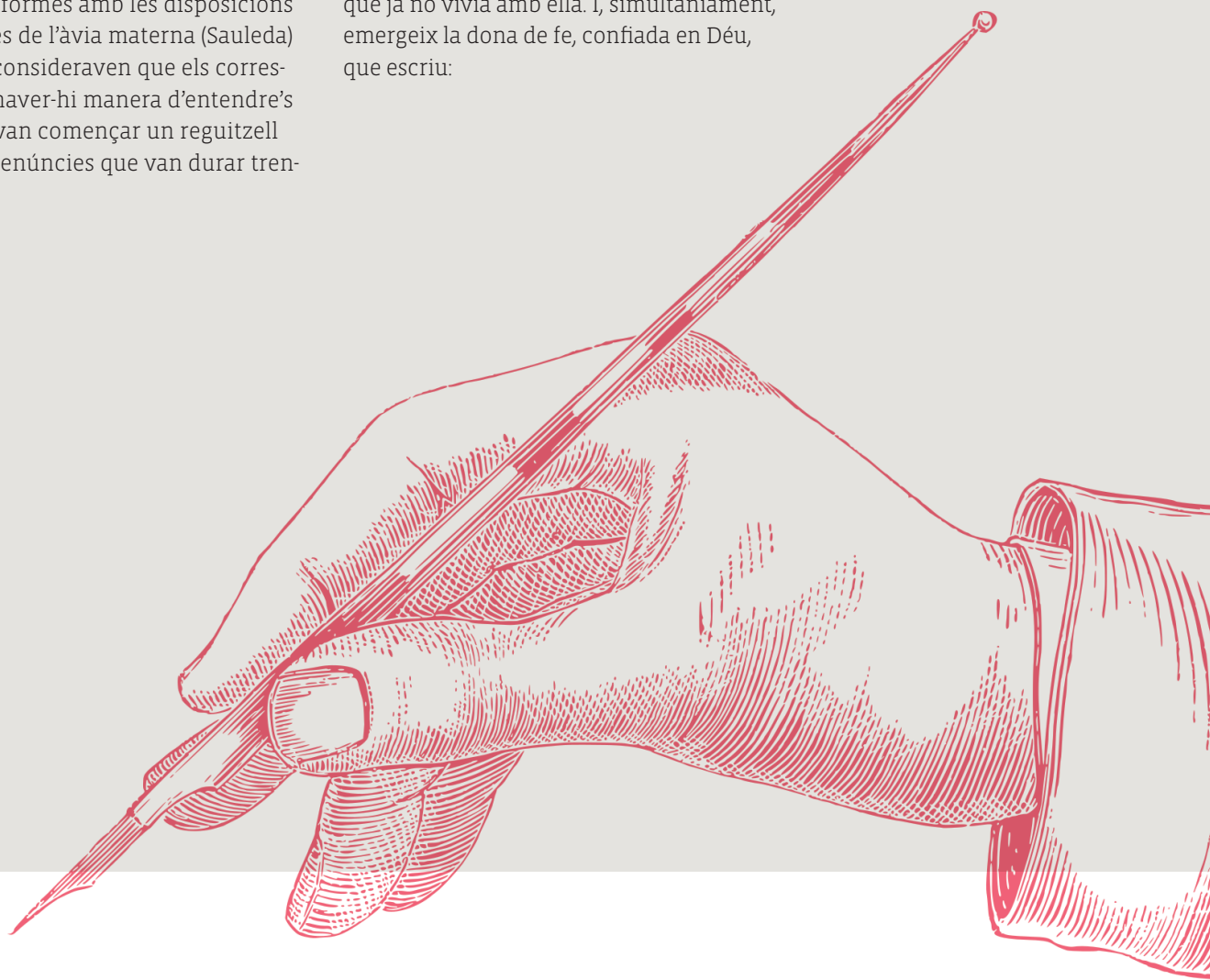
La lluita més ingrata

Però no ens equivoquéssim. Aquest procés viscut al Manso, on mare i fills van créixer, cadascú a la seva manera, així humanament com espiritualment, no va discórrer —com podria semblar— en una mena de temps tranquil, passat en un escenari bucòlic.

Ben al contrari. Només arribar a Vic l'any 1816, alguns familiars del seu home van començar a fer una colla de reclamacions sobre el patrimoni del Mas Escorial, part del qual —disconformes amb les disposicions testamentàries de l'àvia materna (Sauleda) de Teodor—, consideraven que els corresponia. No va haver-hi manera d'entendre's a les bones. I van començar un reguitzell de plets i de denúncies que van durar tren-

ta anys llargs, que es diu aviat!, i que units a espoliacions i embargaments governatius, i a un temps amb Joaquina i els fills a l'exili a França pels esdeveniments polítics d'aquells anys turbulents de la història del país, van anar empobrint progressivament la viuda De Mas, fins a deixar-la pràcticament arruinada.

D'aquells anys són **escrits seus**¹³ com aquests, dirigits al seu fill Josep Joaquim, que ja no vivia amb ella. I, simultàniament, emergeix la dona de fe, confiada en Déu, que escriu:

«...I veurem què farem amb el plet
que ens promouen les cunyades.» *Carta 49*

«L'assumpte de la Sauleda va molt
malament. S'haurà de pagar tot.» *Carta 24*

«Noi, si em pots enviar algun diner,
fes-ho.» *Carta 5*

«Jo per a mi no gasto res...» *Carta 31*

«Fill, confiem en Déu! Ell tindrà cura
de les nostres necessitats!» *Carta 34*

«Confiem que Déu ens ajudarà, mai
no ens ha abandonat!» *Carta 27*

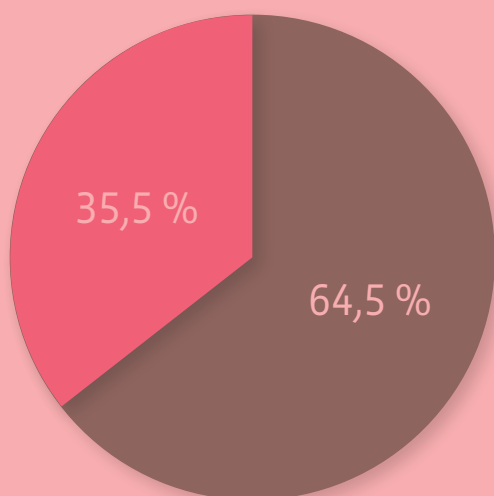

13

Escrits seus

Els textos produïts per Joaquina que conservem són bàsicament 172 cartes escrites entre 1823 i 1852. De manera senzilla es poden dividir en dos grans grups: les cartes familiars, dirigides al seu fill i a les filles, i les cartes que Joaquina adreçava a les seves Germanes de la Congregació o que estaven relacionades amb aspectes de la seva obra. Habitualment Joaquina redactava cartes breus i tractava els temes sense massa preàmbuls. De la seva lectura es desprèn que utilitzava un llenguatge directe, viu i familiar i que en els seus textos era força corrent que tractés sobre qüestions pràctiques i de la vida quotidiana, al costat de referències espirituals i de consells. Les seves cartes són una excel·lent font primària per descobrir el seu tarannà i el seu pensament.

- Escrites en català
- Escrites en castellà

Gràfic
Seguint l'Epistolari de cartes escrites per Joaquina, representem el nombre de cartes escrites en català i castellà, i es pot observar que la majoria d'elles són en català.

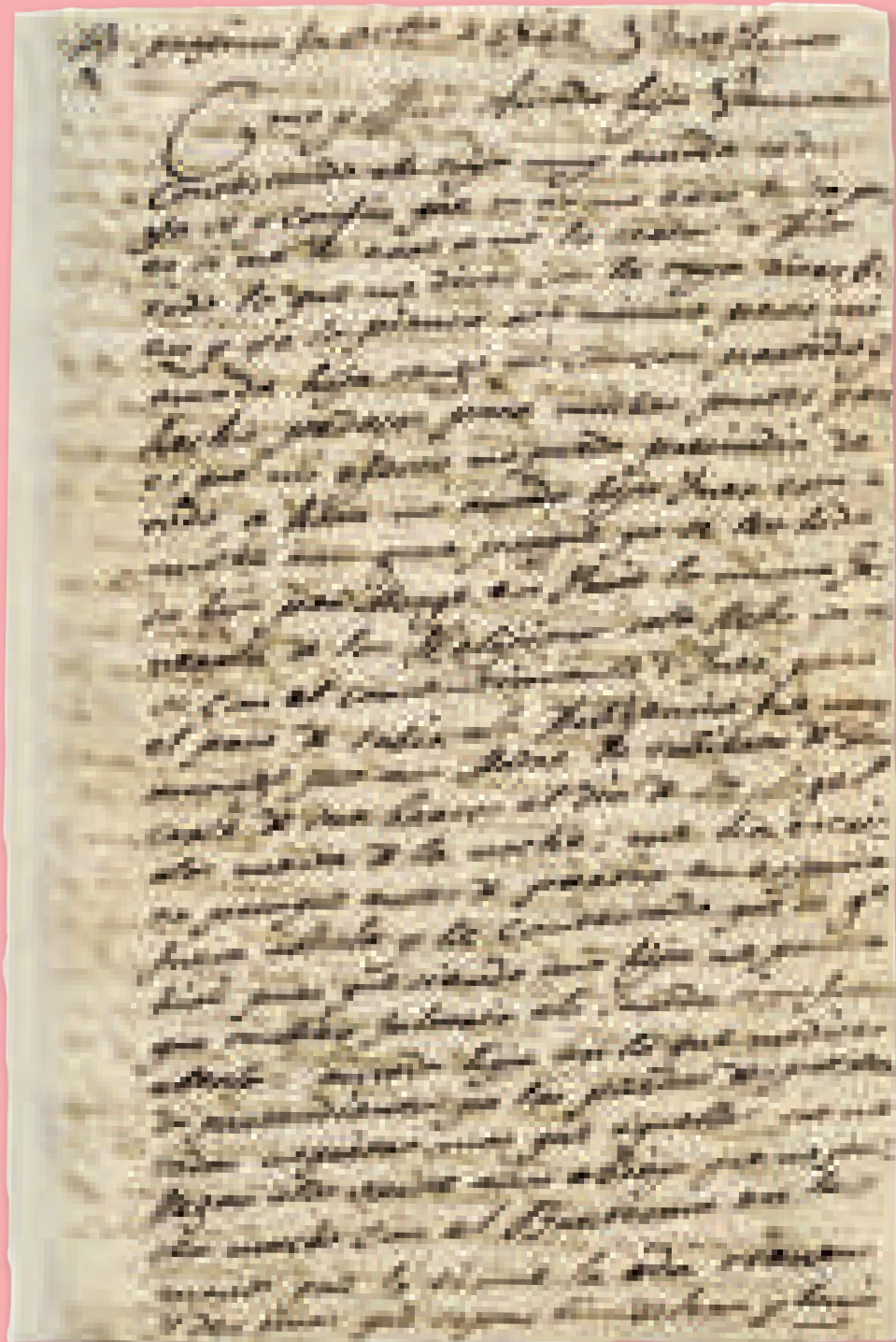
1

Carissima y muy amada hija Veneranda: Contestando a la tuya muy amada, te digo que ya sé y confío que tú no mes eres falsa, pues si me lo [fu]eras a mí, lo serías a Dios. Todo lo que me dices en la tuya, dices bien, y yo también pienso así mismo; pero, mi amada hija, tengo mi corazón partido y hecho pedazos por muchas partes, y así es que mi afecto no puede prescindir de todo.

Ahora mi amada hija Inés está con mucha amargura porque ya se ha ido su hija por monja en París. La misma generala de las religiosas se la llevó, ya sabe[s], con el consentimiento de Inés, pero el paso de subir a la diligencia fue muy amargo para una madre; la tuvieron que arrancar de sus brazos el día de San Miguel a las nueve de la noche. Me ha escrito para que, antes de partir en España, fuera a verla; y le he contestado que sí que iré, pues siendo una hija, me parecer[ía] que también faltaría a la caridad si no fuera a verla.

Amada hija, en lo que me dices de pretendientes, ya las puedes despachar todas. No quiero más que aquellas que no lleguen a los veinte años, o bien que no pasen muchos, con el bautismo en las manos que co[n]firme la edad que tienen; y después que sepan leer y lo mismo...

Reproducció dels textos manuscrits de Joaquina de Vedruna que es troben a l'Arxiu de la Casa General de la Congregació a Roma.

2

2

...el latín, saber de coser, hacer media, y buenas costumbres, y otras circunstancias que mucho conviene; que sean criadas no quiero, porque tienen a veces mal resultado. Por fin, tantas que dices hay de pretendientes, ya puedes dar los despachos a muchas, pues que tenemos que arreglar mucho las que tenemos, y por lo mismo, nos hemos de mirar mucho en la[s] que tomaremos.

Hija, darás de mi parte tantas gracias [a] ese capellán de Valldoncella, por [lo] cual dile que ya me acuerdo de él; y que dicho señor haga lo mismo. Hija, ya he tenido carta de la hermana Tona. Ya llegaron en Vic, muy bien con la hermana enferma del pie, la hermana Teresa de San Luís; estan muy contentas, gracias a Dios. Ahora escribirás a la hermana Tona, y puedes ver como piensa: si tendría ganas de pasar dos o tres meses en esa casa de caridad. Y después me escribirás lo que te contesta y veremos lo que se hará. Pero esto no lo has de decir que yo te lo haya escrito a ti esto [que] te escribo; y me tienes de contestar sin ella saberlo y otra hermana tampoco.

Dirás a la hermana Inés del santo Ángel que el remedio que hace para curar la tiña, si es bueno también para curar brianes o humores brianosos, y me lo contestarás en volviéndome [a] escribir.

Tantas cosas a mis amada[a] hija[s] todas, y que todas reciban mis cariños y afectos en el Corazón de Jesús, y que todas recen un padrenuestro con una avemaría a santa Teresa para mí, que me conviene. Y [a] la amada hermana Rita en particular la tengo más presente porque ella también es la que más piensa en su pobre Madre espiritual.

Amadas hijas, recibid un abrazo, y tú, amada hija Veneranda. Recibid el corazón de vuestra Madre.

Joaquina del Padre San Francisco.

Quan els fills marxen

Passats els dos primers anys al Manso, que coincideixen —segons el costum de l'època— amb el temps de dol, la situació familiar de Joaquina canvia: els primers fills comencen a marxar de casa.

L'any 1818 la gran, Anna, de 18 anys, li comunica que té vocació per a la vida religiosa. I decideix ingressar al monestir de les Clarisses de Pedralbes (Barcelona),

on professa l'any següent.¹⁴

14

On professa l'any següent

Van ser quatre les filles de Joaquina que van esdevenir monges. Observeu la pintura atribuïda a la neta de santa Joaquina, Magdalena d'Argila, religiosa al convent de Carmelites de l'Encarnació. Es troba al Manso Escorial. L'Anna i la Teresa porten l'hàbit de Sant Francesc, la Teodora i la Maria del Carme, la vestimenta blanca del Cister. (Teodora, a dalt a l'esquerra. Anna, a dalt a la dreta. Teresa, a baix a l'esquerra, i M. Carme, a baix a la dreta.)

Esquerra

Monestir de les Clarisses de Pedralbes, on dues de les filles de Joaquina, Anna i Teresa, hi van viure com a monges.

Dreta

Joaquina i les seves filles monges, quadre pintat per la seva neta Magdalena d'Argila i de Mas, a finals del segle XIX. Es troba al Mas Escorial de Vic.

15

Josep Joaquim

La implicació del fill Josep Joaquim amb el moviment antiliberal, capitanejat pel baró d'Eroles, Joaquim d'Ibañez-Cuevas i de Valonga, i dirigit a la plana de Vic per Benet Plandolit-Targarona i de Pons, farà que el Mas Escorial sigui confiscat i Joaquima surti exiliada vers Prada del Conflent, on coincidirà amb el també exiliat Esteve d'Olot, i d'allà, un cop acabat el Trienni, anirà cap a Igualada, on en contacte amb Josep Estrada perfila el projecte fins que, recuperat el Mas Escorial, pugui tornar a afincar-s'hi.

(Extret de Joan BADA, «Joaquima de Vedruna: aportació a l'Església i a la societat catalanes del segle XIX», *Ausa* (Vic), vol. XX, núm. 150 (2002), p. 674.)

Josep Joaquim, segon fill i hereu de Joaquima de Vedruna.

Plets casa seva. Carta núm. 20:

«Tinc nou trastorn: idem i Pareira se presentaren amb ton oncle Ramon, amb un paper demanant moltes coses, i dit mon germà ne féu una còpia i me l'envià dient que, si no tenia papers per provar que no se li havia de dar lo que demanen, se come[n]çaria un gran plet, però amb los recibos que tinc, molta cosa hi ha fora. Fi[II], Déu me doni paciència per tot. Perquè tinc lo consol més gran que desitjava; Déu ho beneesca tot, i nos doni a tots la sua gràcia. Dins quinze dies nos veurem. Escriviu, si voleu res. Mentre suplico al cel per tots.

*Vostra humil mare,
Joaquima de Mas i de Vedruna.»*

De l'Epistolari de Joaquima, que recull 172 cartes, 57 són adreçades al seu fill Josep Joaquim, donant-li consells. El patrimoni familiar, amb els plets que va viure internament en la família del seu difunt espòs, i el compromís polític del seu fill van ser temes que van ocupar bona part de les seves lletres. El recull de les 172 cartes, acompanyades per una col·lecció de «Cartes Rebudes per Joaquima» (prop de 40), formen el llibre *Epistolari de Joaquima*, publicat el 1969 a Vitòria, amb edició crítica de Melchor de Pobladora i Anna María Alonso Fernández. Sens dubte, una de les millors maneres de descobrir Joaquima.

L'any 1821 és **Josep Joaquim¹⁵** qui se'n va. També li sembla tenir vocació religiosa i marxa a França, a Grenoble, a l'abadia trapense d'Aigüebelle. Però al cap de deu mesos la seva salut no resisteix aquella vida tan austera i n'ha de sortir. Més endavant es va casar però, de moment, s'incorpora a l'exèrcit reialista que s'està formant a França per reinstaurar el rei d'Espanya, Ferran VII, en els drets absoluts que li havien estat arrabassats pels polítics constitucionalistes. Josep Joaquim tenia llavors 20 anys, plens d'entusiasme i desitjos de grans gestes...

I el 1823, dos casaments: primer el noi, Josep Joaquim, amb Rosa Poudevida, al mes d'agost i a Vic. Se'n van a viure a Igualada on el nuvi ha trobat una bona feina.

I a finals d'octubre, la seva germana Agnès, de 18 anys, amb l'advocat de Vic Josep d'Argila. Amb Joaquina queden al Mas Escorial només les tres filles més joves.

Queden lluny els temps on eren tanta colla a taula!

Abadia trapense d'Aigüebelle, a Grenoble, on Josep Joaquim es retirà durant uns mesos.

El gran capgirell

El món rural de la ciutat de Vic queda reflectit en aquesta imatge del davant de l'església de Sant Domènec i de la Casa de Caritat de Vic, que seria conduïda per Joaquina de Vedruna i les seves germanes a partir de 1830.

Antoni Robert (1930-1936). CFHAV.

Una situació imprevista

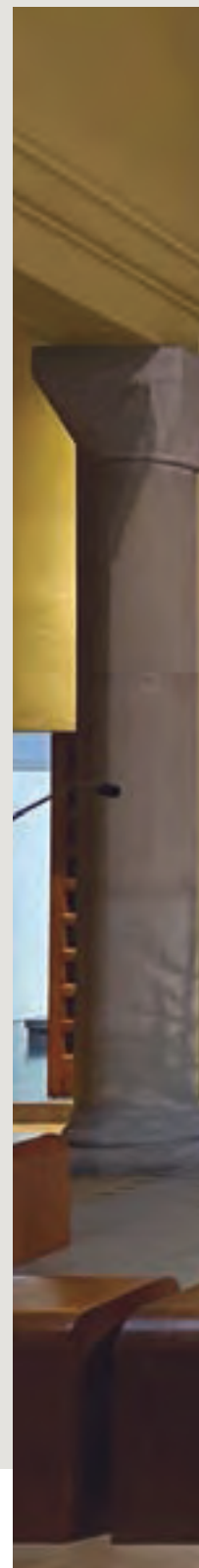
En els anys viscuts a Vic, a més de les coses esmentades n'han anat passant d'altres. La principal, la que havia de capgirar del tot i definitivament la vida de Joaquina de Vedruna: la coneixença del pare caputxí Esteve d'Olot, arribat durant aquest temps al convent de la Divina Pastora, a deu minuts de l'Escorial.

La mateixa Joaquina explicava que el fet va ser el fruit d'una circumstància imprevista. Providencial? A parer d'ella del tot! Heus aquí el fet: de bon matí, ella arribava a Vic procedent de Barcelona, després de fer nit en un hostel del camí, com era indispensable, i tenia intenció de deturar-se —un cop

passat el pont de Queralt— al monestir de les monges de Sta. Teresa, a tocar de la muralla, per participar a la missa.

Però la seva cavalcadura no es va voler deturar i, a bon galop, va tirar per la baixada de Sta. Eulàlia (avui carrer de Sta. Joaquina de Vedruna, precisament) fins a plantar-se davant el convent dels Caputxins, la Divina Pastora.

Allà, tot sol, assegut en un banc de l'església, un frare: **Esteve Fàbregas d'Olot.**¹⁶ Abans de missa, Joaquina va voler confessar-se... I aquí va començar una nova història.

Esquerra
Façana de l'església de
la Divina Pastora, avui
parròquia.

Dreta
Església de la Divina Pas-
tora. Presbiteri actual,
obra de Domènec Fita.

16

Esteve Fàbregas d'Olot

Com es van conèixer amb fra Esteve d'Olot? Segons el testimoni de la Gna. Apolònia Camps que va conviure amb Joaquina de Vedruna durant quatre anys i la va assistir durant les seves darreres malalties, fins que va lliurar l'esperit al seu Creador, amb aquella seva senzillesa tan característica, la fundadora li va explicar el següent:

«Abans de fundar el nostre Institut, un dia vaig sortir de Barcelona per anar a l'Escorial de Vic i arreglar les meves coses tan aviat com fos possible, per tal d'entrar al convent de les monges caputxines. I va passar un cas molt graciós: jo anava dalt d'un ase, i en arribar al convent de les monges tereses vaig voler des-cavalcar per assistir a Missa en aquell convent, com ja tenia per costum. Però l'animal es va posar a córrer tan de pressa que no el vaig poder deturar, fins que ell mateix no es va plantar davant el convent dels frares caputxins. Vaig pensar que devia ser voluntat de Déu que baixés allí i ho vaig fer. Vaig trobar vora l'altar un frare molt respectable, Esteve d'Olot. Va ser llavors que el vaig conèixer.»

Esquerra
Imatge, avui desapareguda, de la Mare de Déu de la Divina Pastora.

Dreta
Únic retrat del pare Esteve d'Olot, extret del *Compendio ilustrado de la historia del instituto de RR. Carmelitas de la Caridad*, editat el 1926.

Sens dubte, la relació de Joaquina de Vedruna amb el pare Esteve d'Olot, framenor caputxí, està en la base de la Fundació. Penso que ell influeix també en la petició de l'hàbit franciscà que fa Joaquina al bisbe Corcuera, així com en la proposta del primer nom en què ella pensa per al seu grup —Germanes Terciàries Franciscanes—, a partir del nom que li ofereix Esteve d'Olot, «Germandat de Penitents Menors de Sant Francesc», tot i que també calgui tenir present el franciscanisme vigatà entorn de l'ermita de Sant Francesc-s'hi-moria —Joaquina feia gairebé deu anys que vivia a la ciutat de Vic— i de la seva voluntat explícita de pobresa, com anota Lúdia Martín. El bisbe Pablo de Jesús Corcuera, en canvi, si d'una banda accepta la petició de poder fer vida en comú i fins i tot rep els seus

vots —canònicament privats— a l'oratori del Palau Episcopal, de l'altra li demana que estiguin sota la protecció del Carme —Hermanas Terceras de María Santísima del Carmen— i que es vesteixin amb un hàbit adient, no franciscà. Qui sap si el bisbe volia marcar distàncies amb el paper d'Esteve d'Olot i garantir també l'obediència al bisbe, com estava ordenat pel Concili de Trento. De fet, però, l'advocació del Carme no quedava gens lluny de la devoció de Joaquina, que l'any 1795 havia volgut professar a les Carmelites de Barcelona.

(Extret de: Joan BADA, «Joaquina de Vedruna: aportació a l'Església i a la societat catalanes del segle XIX», *Ausa* (Vic), vol. XX, núm. 150 (2002), p. 665-682.)

Un horitzó nou

Aquella trobada va ser l'inici d'una forta relació espiritual entre la viuda De Mas i el frare Esteve d'Olot, que es va convertir en el seu confessor i confident. Un dia Joaquina li va parlar del seu desig: en el futur, quan els fills fossin grans, posar definitivament tota la seva vida en mans de Déu, integrant-se per la resta dels seus dies en una comunitat monàstica de pobresa i de vida contemplativa.

Esteve d'Olot ja anava coneixent el tremp espiritual de Joaquina, la seva disponibilitat a les mans de Déu, la seva capacitat d'estimar, la seva sensibilitat davant les necessitats i el dolor dels altres, el seu coratge, el seu caràcter decidit i lluitador, aquella afabilitat seva, tan natural, que li feia guanyar-se el cor dels qui la tractaven... Sens dubte, una dona fora del comú. I davant aquella confiança, que no el degué pas sorprendre, va intuir que el camí per a ella era un altre de ben diferent. I li va començar a plantejar un altre horitzó.

La Sala de Sínodes del bisbat de Vic, que recull els retrats de tots els bisbes de la ciutat, és una sala noble, demostració de la importància cabdal que han tingut els bisbes a Vic.

El disseny d'un Projecte: el panorama

Com qui aixeca el teló d'un gran escenari, Esteve d'Olot, dedicat durant anys a recórrer com a predicador i missioner les terres de Catalunya i, per tant, bon coneixedor de com vivia la gent, va fer desfilir davant Joaquina de Vedruna la situació del país. Heus aquí, a grans trets, el panorama:

En una societat majoritàriament rural, com ho és la Catalunya d'aquesta primera meitat del segle XIX, i en un escenari sotraguejat per guerres i revoltes massa freqüents, la major part de la població treballa durament, viu en una gran pobresa, gairebé no disposa de drets, només de deures, no rep més que una molt minsa atenció sanitària i és víctima d'un analfabetisme majoritari entre els homes i pràcticament total entre les dones, a les quals no s'assigna altre paper social que el de les feines del camp i el treball domèstic, el servei als homes i la criança de la quitxalla, o anar a servir a les cases dels rics a canvi de gairebé no res.

Els dirigents del país i les famílies benestants s'aprofiten dels recursos existents, començant pels beneficis de les terres de les quals són propietaris però que no treballen. I per si això no fos prou, no se senten en absolut responsables de millorar les condicions de vida de la població que dominen. Fins i tot entre els dirigents eclesiàstics, no pas pocs viuen més com a prínceps de l'Església que no pas com a pastors.

Imatges centenàries de la façana i del claustre de la Casa de Misericòrdia de Vic. El pare Esteve d'Olot va recomanar a Joaquina que visités aquest espai per tal que s'adonés de les mancances de la població i de les necessitats de les noies.

El disseny d'un Projecte: les preguntes

Aquest és, en línies generals, el dur escenari que Esteve d'Olot posà davant els ulls de Joaquim. Amb preguntes de l'estil d'aquestes:

1— ¿No deu ser voler de Déu actuar d'alguna manera per ajudar la nostra pobra gent a sortir-se'n?

2— Les famílies pobres i els seus malalts, ¿no rebrien com pluja del cel l'ajuda d'algú que, desinteressadament, en tingués cura?

3— Les noies, ¿no trobarien una oportunitat de dignificació i de creixement si algú les ajudés a sortir de la ignorància, a alliberar-se de la servitud?

4— El gruix dels marginats socials sense esperança: infants orfes abandonats a la seva sort, discapacitats sense recursos, rodamons sense sostre, pidolant davant les esglésies i convents..., ¿no mereixen suport i aixoplug?

Aspecte actual del claustre de la Casa de Misericòrdia de Vic, lloc freqüentat per la viuda De Mas per acompanyar les dones marginades que hi estaven acollides.

El disseny d'un Projecte: la proposta

La proposta de Fra Esteve d'Olot a Joaquina va anar en aquesta línia:

Consagrar-se a Déu? Molt bé! Però,

— per què no fer-ho en la persona dels seus fills necessitats?

— per què no fer pròpia la voluntat de Déu que ens estimem com a germans, que fem als altres el que voldríem que ells fessin per a nosaltres mateixos?

— per què no contribuir amb totes les forces a empènyer **una societat més justa,**¹⁷ més digna, més fraterna, amb més oportunitats per a la vida millor que mereix tothom?

— No és això el que l'Evangelí ens diu que Jesús buscava?....

I la pregunta directa a Joaquina:

—¿No podria vostè reunir noies —jo en conec algunes que s'hi apuntarien— que, com vostè, se senten cridades a la vida religiosa i no poden accedir-hi pel fet de ser pobres i no disposar del dot que han d'aportar per ingressar en un convent?

—¿No podria vostè formar amb elles petites comunitats que visquessin en els pobles, entre la gent, al servei de les seves necessitats?

—Viurien com a comunitats fraternes, centrades en Jesucrist, Senyor i Mestre, Sanador i Alliberador, i es guanyarien la vida treballant... No seria preciós?

Pensi-s'ho, preguem a Déu que ens il·lumi, demani consell, sospesi-ho tot...!

Dreta

Imatge d'una dona treballant en un taller casolà. Les dones, a més de fer el treball domèstic, completaven la jornada laboral amb feines com la del sector tèxtil (Arxiu Comarcal d'Osona).

17

Una societat més justa

Des dels inicis de la industrialització, la contribució de la dona en l'alta productivitat dels tallers i les fàbriques catalans va ser essencial. Ara bé, el gènere va ser un criteri fonamental en la distribució desigual de les tasques, nivells de jerarquia i sous: les ocupacions d'homes i dones no tenien el mateix estatus, ni el mateix salari ni iguals possibilitats de promoció. Fins i tot quan la qualificació era la mateixa, les feines femenines es consideraven subalternes i de valor inferior. En molts casos el contracte era verbal, sense garanties en cas d'acomiadament, i sovint tenien categoria de jornaleres, és a dir, de treballadores a preu fet.

Mentre que els nois adolescents iniciaven un procés d'aprenentatge formal dins la fàbrica, i veien com els augmentaven els sous a mesura que exercien tasques més qualificades, les noies treballadores no rebien cap formació especialitzada que els permetés ascendir. Restaven estancades en el seu lloc de treball i no aspiraven sinó a poder acumular diners per al dot, amb l'esperança de deixar la feina un cop casades.

(Extret de: <https://mnactec.cat/revista-eix/la-dona-a-la-fabrica/>)

Dreta

La dura tasca de rentar la roba als rentadors públics, a vegades amb temperatures extremes.

Josep Palmarola (1910-1928)

Naixement d'una fundadora

La ciutat de Vic coberta de neu, amb la imatge del Palau Episcopal i de la catedral al fons. Les condicions de vida havien de ser dures per a una població que tenia accés a uns serveis molt limitats.

Situem-nos ara a l'any 1822. Joaquina tenia aleshores 39 anys. La seva primera responsabilitat encara eren els fills i el Mas Escorial. Però damunt la taula del seu futur personal, per a quan estigués lliure d'aquestes obligacions, hi ha des de fa uns mesos —no sabem exactament quants— dos itineraris possibles:

a) **La vida monàstica**, sempre tan atractiva per a ella: silenci, pregària, vida austera, allunyament de l'anar i venir de la vida secular i de qualsevol propòsit que no sigui la unió amb Déu.

b) **La fundació d'una forma nova de vida religiosa** a peu de carrer i al servei de les necessitats dels pobres. Comunitats pobres elles mateixes, fraternes, dones de pregària, però del tot abocades al servei dels altres.

A les seves hores de pregària a les **golfes del Mas Escorial**,¹⁸ els sentiments que ella devia expressar davant la nua creu del terra devien ser paraules com ara les que trobem a les seves cartes:

—*Senyor, què és el que voleu de mi? Parleu al meu cor i jo faré la vostra voluntat!*

—*Que el Senyor em guiï en tot i sàpiga fer la seva voluntat!*

—*El Senyor, que tot ho fa bé, acabarà fent que tot quedi clar.*

—*Jo voldria encertar i només voldria fer allò que el Senyor vol que faci.*

—*Estic prompte per fer la voluntat de Déu i servir el bon Jesús.*

—*Jo no vull sinó allò que Déu vulgui; que en tot, del tot i per a tot es faci la seva voluntat!*

Creu amb la qual Joaquina va fer els vots com a religiosa el 6 de gener de 1826. Aquesta imatge la va acompanyar sempre més al llarg de la seva vida.

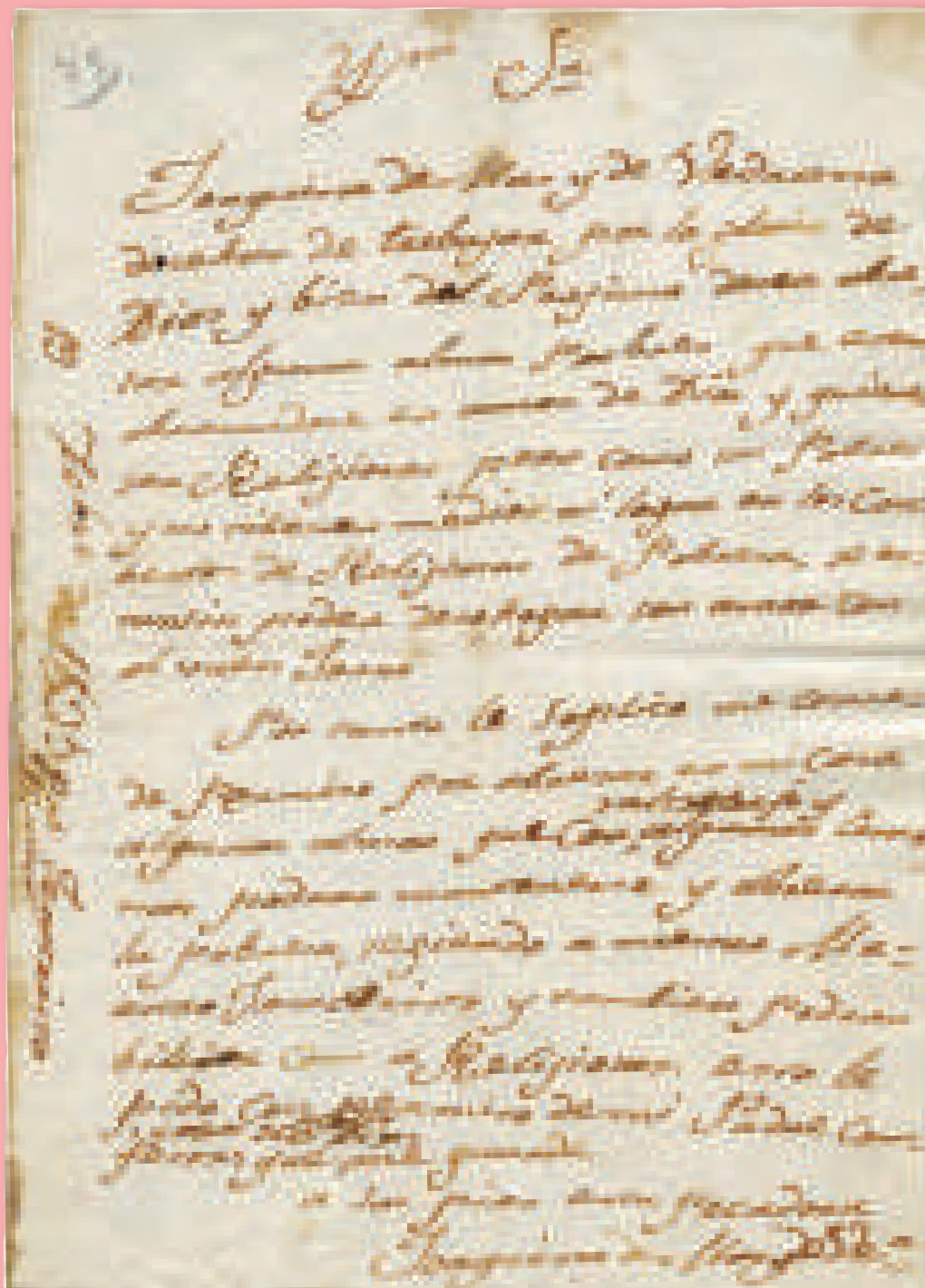
18

Golfes del Mas Escorial

Són pocs els espais del Manso Escorial que tenen el mateix format que a l'època de Joaquina. Un d'ells el trobem a les golfes de la casa, on es guarda un embigat en forma de creu. S'explica que Joaquina s'hi retirava a pensar i pregar, estirant-se plana sobre la biga, segons testimoni dels seus fills que, encara petits, s'ho miraven d'amagat.

Les golfes del Mas Escorial, on s'explica que Joaquina s'hi retirava quan buscava moments d'aïllament del brogit de la casa. Avui s'ha convertit en espai de reflexió i de pregària, on es guarda només una part de l'antic embigat.

1

Manuscrit de la Carta fundacional (Roma: Arxiu de la Casa General de la Congregació).

Carta fundacional

La Carta Fundacional té com a precedent la conversa entre el bisbe Corcuera i Josep Estrada, amic de Joaquina. El mateix Estrada explicava la conversa amb el bisbe:

«[...] estando a solas con su ilustrísima, me vino al pensamiento lo que la madre Joaquina me había hablado en Igualada el año 1823. Después de haberle referido lo que ya tengo escrito del proyecto de la tal fundación, su ilustrísima reflexionó un poco y me dijo: “Señor Estrada, éste es un pensamiento grande, porque en particular la educación de las niñas aún es más necesaria que la de los niños, que una mujer mal educada es capaz de arrastrar (con sus malos ejemplos) a una población entera; por tanto que venga cuando quiera dicha señora, que la recibiré con gusto y protegeré sus buenos deseos.»

1

A don Pablo de Jesús Corcuera, obispo de Vic Ilmo. Señor:

Joaquina de Mas y de Vedruna, deseosa de trabajar por la gloria de Dios y bien del prójimo, desea abrazar algunas almas pobres que están abrasándose en amor de Dios y quieren ser religiosas, pero como son pobres y no tienen medios ni lugar en los conventos de religiosas de pobreza, se están sin poder desahogar su amor con el buen Jesús.

Por tanto, le suplico me conceda permiso para abrazar en mi casa algunas almas que con el trabajo y algunas limosnas podrán mantenerse y abrazar la pobreza, siguiendo a nuestro Maestro Jesucristo y también podrán vivir como religiosas. Esto lo pido con permiso de mi padre confesor y otros de espíritu que Dios me guarde.

*A sus pies esta pecadora,
Joaquina de Mas y de Vedruna.*

[Al marge:]
*19 de diciembre de 1825 presentado.
Jesucristo.*

19

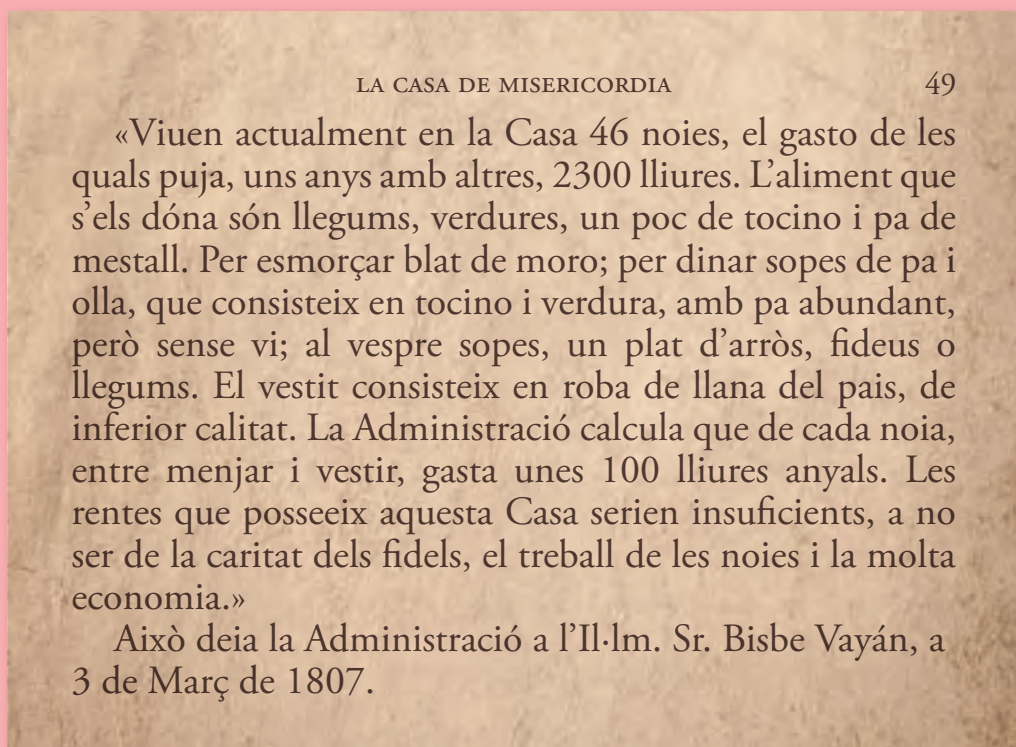
Casa de la Misericòrdia

Segons el *Diccionari* de Madoz, Vic tenia en aquells moments uns deu mil cinc-cents habitants. L'any 1818 la providència posa en el camí de Joaquina el framenor caputxí Esteve d'Olot, que l'encamina cap a la Casa de la Misericòrdia, on eren ateses les prostitutes, i cap a l'Hospital de pobres.

«El P. Esteve d'Olot, el seu confessor, era ben conscient de la solidesa de les virtuts de Joaquina, però amb intenció de consolidar-les més encara, per tal que pogués afrontar amb fortalesa d'ànim les dificultats

que se li tirarien al damunt amb la fundació i la propagació del seu Institut, la feia anar de tant en tant a la Casa de la Misericòrdia, a demanar per caritat que la volguessin admetre a menjar amb les pobres dones acollides en aquell establiment.»

(Extret de: Emmo. y Rdmo. Sr. Cardenal D. Benito SANZ Y FORÉS, Arzobispo de Sevilla, *Vida de la Madre Joaquina de Vedruna de Mas, fundadora del Instituto de Religiosas Carmelitas de la Caridad*, 2a ed., Vic, Editorial Seráfica, 1930, p. 56.)

Esquerra

Fragment de la ressenya escrita pel capellà Ramon Martí, on es narren les condicions de vida de les noies de la Casa de la Misericòrdia.

Dreta

Portada de l'edició del llibret on el prevere Ramon Martí fa una síntesi de la història de la Casa de Misericòrdia.

Canvis de vida

Aquesta va ser l'època en què Joaquina va introduir una notable variant en la seva vida: l'acció exterior. Quelcom com ara això que avui dia en diem «voluntariat».

Dues o tres nits a la setmana vetlla els malalts de l'Hospital de pobres de la Santa Creu prestant-los serveis com ara d'higiene: rentar els peus, tallar cabells i ungles, afaitar... O serveis com escriure cartes, recollir encàrrecs, donar conversa i confortar. I preparar a ben morir... O fins i tot amortallar i vetllar els morts.

També acostuma a visitar setmanalment la **Casa de la Misericòrdia**¹⁹ on estan acollides aquelles que la gent en deia «dones perdudes», o «de mala vida»...

Els testimonis també expliquen que dedicava especial dedicació a les prostitutes de carrer quan en trobava a l'hospital, per ajudar-les a sortir-se'n, fent-los fins i tot visites diàries.

Pedra d'escàndol

Aquest seu capteniment i aquestes activitats van aixecar molta polseguera a Vic. La gent deia:

—¿Com pot ser que una senyora de bona família freqüenti llocs així? ¿Com és que la senyora viuda De Mas ha deixat de banda recepcions i reunions amb senyores de la seva condició per ajuntar-se amb aquesta pobrissalla, amb dones de mala fama, amb malalts contagiosos...? Uns la criticaven, altres en feien burla, la majoria li giraven l'esquena.

Un testimoni²⁰ de la seva família de Barcelona, una neta del seu germà gran, Ramon de Vedruna, va deixar escrit:

«He sentit a dir a la meva família que, quan la meva tia Joaquima, ja viuda, va començar a entregar-se del tot a la vida ascètica, a anar deixant el tracte amb la gent de la seva classe social, tot buscant persones humils i pobres, el meu avi, en família, se'n queixava dient:

—¿Però en què està pensant Joaquima? Com ens farà abaixar el cap!»

I afegeix: «Tot i que el meu avi era molt cristià, en una època on les famílies nobles tenien tant de prestigi, el bon senyor devia veure que relacionar-se amb gent de classe baixa, anar a les presons, etc. era una vergonya per a la família.

I, en canvi, com ha arribat a honorar-nos la nostra santa tia amb la vida que va portar!»

20

Un testimoni

Tenim força testimonis en aquestes cartes: Un d'aquests el recull un escrit de 1868 de la Gna. Maria Sabaté, una de les primeres germanes i companya de la fundadora, on explica que, ja fundat l'Institut, a més d'assistir els malalts pobres a domicili, Joaqui-ma anava també molt sovint a visitar i servir els de l'Hospital, fet sobre el qual explica la seva neta:

«Dos cops per setmana prenia tota sola la vetlla al sant hospital i li havien passat uns quants casos. N'explicaré alguns: Una vegada les criades li van dir que no anés a la sala de dalt, perquè hi havien portat soldats i tots tenien sarna, i que no els feia falta res. Però a ella, plena d'interès per ells, quan era ja molt tard de la nit, li va venir el pensament de pujar a veure aquells pobres soldats. Va pujar i els va dir: "Senyors, si necessiten quelcom, estic a la seva disposició. Soc una senyora viuda". Tot seguit van començar a demanar-li diferents serveis: l'un demanava aigua; l'altre, que volgués netejar-li la palangana; i així... Però n'hi havia un que no li demanava res. S'hi va acostar i va veure que estava molt malament. Li va oferir els sagraments, cosa que el malalt desitjava rebre.

Ella se'n va anar a buscar el vicari, que els hi va administrar. I tot seguit el noi va morir. Una altra vegada li va passar un fet per l'estil i, quan el soldat va morir, els altres malalts van demanar-li que tragués d'allà el mort. Ella va trobar una capa, la hi va posar i, quan el va tenir arreglat, va anar a despertar una criada i, entre totes dues, van treure el difunt, cosa que els malalts li van agrair moltíssim. Quan sortia de casa per anar a fer la vetlla, sempre portava xocolata i sucre per als malalts, per si algun ho necessitava.

I quan hi havia a l'hospital dones de mala vida, llavors hi anava matí i tarda per visitar-les i ensenyar-les.»

(Extret de: CARMELITAS DE LA CARIDAD, «María Sabaté», *Fuentes I*, Vitòria, Editorial Vedruna, 1974, p. 13-14.)

Esquerra

El besnet Teodor de Mas amb la seva muller, els germans, la sogra i la cunyada als jardins del Manso Escorial.

21

Estrada

Josep Estrada era amic personal de Joaquina. Pare de família nombrosa, administrador de l'Hospital d'Igualada i fabricant de mitges per a senyor abans d'imposar-se la moda francesa del pantaló llarg. Havia acollit Joaquina i la seva família a casa seva quan ella retornà de França després d'uns mesos d'exili i encara no podia establir-se a Vic. Era l'any 1823. Josep Estrada recorda com un dia, a la porta de l'Hospital d'Igualada, Joaquina li diu confidencialment: «*Jo tenia intenció d'entrar com a religiosa en un convent i sembla que lo Senyor vol una altra cosa, i és formar germanes que abracin totes les necessitats dels pobles sigui per ajudar els malalts, sigui per a l'ensenyament de les noies*».

Imatge d'Igualada. Josep Estrada, amic personal de Joaquina, era administrador de l'Hospital de la ciutat. A mitjans del segle XIX Igualada destacava per la seva producció tèxtil.

«*Poc temps després de ser a Vic l'Il·l. m. senyor bisbe [Pablo de Jesús Corcuera] m'hi vaig haver d'entrevistar per diversos assumptes; i després que ja havia acabat amb les meves qüestions, trobant-me a soles amb sa il·lustríssima, em va venir al*

pensament la qüestió que Joaquina m'havia explicat a Igualada l'any 1823. Després d'haver-li explicat, una mica per sobre, el que ja tinc escrit del projecte de la Fundació, sa il·lustríssima va rumiar una estona i em va dir: "Senyor Estrada, aquest és un pensament gran, perquè concretament l'educació de les noies és encara més necessària que no pas la dels nois. De manera que aquesta senyora ja pot venir quan vulgui, que la rebré amb molt de gust i protegiré els seus bons desitjos".

I, de fet, la vaig anar a veure a l'Escorial i li vaig explicar tot això que acabo de dir, afegint-hi que jo me'n tornava a Igualada i procuraria que es fessin tots els preparatius per tirar endavant els nostres plans.»

(Extret d'un text manuscrit de l'amic i cooperador de Joaquina, Sr. Josep Estrada.)

Un nou trasbals

L'estiu d'aquell 1822, fa mesos que el país torna a estar trasbalsat. Els partits constitucionalistes són al poder i han tallat les ales al rei Ferran VII, que ara regna, però no governa.

Els De Mas i els De Vedruna són famílies majoritàriament reialistes, com gran part de la població a Catalunya. Joaquina té el seu fill gran a França com a oficial dels voluntaris catalans que s'han integrat a l'exèrcit de les potències europees monàrquiques —llavors la majoria— que es preparen per defensar amb les armes els drets del rei d'Espanya. Es feien dir «Els Cent Mil Fills de Sant Lluís».

Escuts de les famílies De Mas i Vedruna. Imatge extreta del *Compendio ilustrado de la historia del instituto de RR. Carmelitas de la Caridad*, editat el 1926 amb motiu de la celebració del centenari de la fundació de la Congregació.

En resposta, el govern constitucionalista pren represàlies. I Joaquina, com tants d'altres, en surt perjudicada: el Mas Escorial és incautat: terres, cases, bestiar... Ella i les seves filles, com molta gent, entre ells el P. Esteve d'Olot, i molts religiosos i capellans, es refugien a França de la persecució que s'ha desencadenat. A Vic, els constitucionalistes afusellen el bisbe, Ramon Strauch, que era caputxí. Una tragèdia!

Fins a finals de maig les coses no s'aquieten. Llavors Joaquina i la seva família poden tornar a Catalunya, però no al Mas Escorial, que encara no els ha estat retornat. Van a Igualada, acollits a casa d'una família amiga, els **Estrada**.²¹

La decisió està presa

Una tarda, tot passejant amb el seu amic Josep Estrada per l'horta de l'Hospital d'Igualada on Joaquina, com a Vic, presta molts dies serveis als malalts, li fa una inesperada confidència:

«Jo pensava viure els meus darrers anys retirada en un monestir. Però sembla que Déu potser vol de mi una altra cosa, i és fundar un institut de germanes que abracin les necessitats dels pobles en l'educació de les noies i l'atenció als malalts pobres. Però ara mateix a Vic no tenim bisbe, i sense la seva autorització i suport no podem pas tirar endavant aquesta idea...»

Joaquina, doncs, havia fet ja la seva opció: fundar. Només esperava que arribés el moment oportú. Mentrestant, seguia la seva vida de sempre i, juntament amb el P. Esteve, pregaven. Cada dia es trobaven de bon matí a l'església de la Divina Pastora, davant l'altar del Crist, i pregaven junts durant mitja hora, posant el projecte en mans de Déu, suplicant-li la seva llum i la seva ajuda.

El seu sentiment interior devia ser aquest que ella mateixa tantes vegades va expressar al llarg de la seva vida i que ha deixat reiteradament escrit:

«Tinguem l'esperit en Déu, que tot ho pot, i emprendrem el que Ell vulgui.» Carta 80

«Jo estic prompte per fer la voluntat de Déu i servir el bon Jesús.» Carta 84

«Jo no vull sinó allò que Déu vulgui.» Carta 40

«Jo voldria encertar i només fer allò que el Senyor vol que faci.» Carta 72

El tret de sortida

Any 1825. Dos fets van ser per a Joaquina de Vedruna i per a fra Esteve d'Olot els indicadors que el moment oportú potser havia arribat.

Primer

El nomenament d'un nou bisbe per a la diòcesi de Vic en la persona d'un gadità, culte i d'esperit inquiet, preocupat pel desgavell que vivia l'Espanya de l'època, i influenciat per les idees d'aire més liberal que les Corts de Cadis —d'on era ell— havien desvetllat. Una d'elles, que no hi hauria progrés si no hi havia educació nacional. Es deia **Pablo de Jesús Corcuera.**²²

El 15 d'agost va arribar a Vic i va prendre possessió del bisbat.

Pablo de Jesús Corcuera (Cadis, 1776 - Vic, 1835), bisbe de Vic entre 1825 i 1835. Es va preocupar per la formació dels seminaristes i va intervenir decisivament en la fundació feta per Joaquina de Vedruna. Va ser amic d'Antoni M. Claret i de Jaume Balmes.

Segon

El rei Ferran VII, molt conservador, també ha començat a intuir la importància política de l'educació i en vol dirigir l'orientació. Posa doncs en marxa un conjunt de lleis per dissenyar l'ensenyament públic en els tres nivells: Primari, Secundari i Superior.

Aquest paquet legislatiu inclou una Llei de 16 de febrer de 1825 denominada Pla i Reglament d'Estudis de Primeres Lletres del Regne. Una llei de mínims, però que establia l'obligatorietat que totes les poblacions de més de 500 habitants tinguessin, a càrrec de l'Ajuntament, una escola d'ensenyament primari per a les nenes.

Amb un Pla d'Estudis molt limitat, certament: llegir i escriure, molta cal·ligrafia, algunes nocions d'aritmètica i de gramàtica, una mica d'ortografia, regles d'urbanitat, doctrina cristiana i un xic d'història i de geografia d'Espanya. Però era molt més del que mai hi havia hagut!

Era el moment! L'arribada d'un nou bisbe i aquesta Llei donaven a Joaquina de Vedruna els canals legals que li permetrien posar en marxa la fundació. **I s'hi va posar!**²³

22

Pablo de Jesús Corcuera

La vida de Joaquina va estar marcada per tres bisbes de Vic: Pablo de Jesús Corcuera i Caserta (1825-1835), Lluçà Casadevall i Duran (1848-1852) i Antoni Palau i Térmens (1853-1857). Cal considerar que el bisbat va tenir seu vacant, entre els bisbes Corcuera i Casadevall. De tots, Corcuera és fonamental donat que, en l'inici de l'obra de Joaquina, fou qui acceptà la petició de poder fer vida en comú i fins i tot va rebre els seus vots —canònicament privats— a l'oratori del Palau Episcopal. Per altra banda, li demanà que estiguessin sota la protecció de la Mare de Déu del Carme —Hermanas Terceras de María Santísima del Carmen— i que es vestissin amb un hàbit adient, no franciscà.

L'advocació del Carme no quedava gens lluny de la devoció de Joaquina, que l'any 1795 ja havia volgut professar a les Carmelites de Barcelona. La relació amb els altres dos bisbes, menys intensa, va ser igualment fonamental perquè al llarg del segle XIX va quedar refermada la idea que les institucions religioses existents calia que tinguessin el consentiment dels bisbats.

23

I s'hi va posar

Podem trobar el detall de la Fundació de cada una de les escoles (i hospitals) en la magnífica obra de M. Teresa Llach *Joaquima de Vedruna, quatre vides en una* (Barcelona, Claret, 2021).

«L'ensenyament femení es troba sota mínims a principis del segle XIX. El 90 % de la població és analfabeta i el 10 % d'alfabetitzats correspon majoritàriament a la població masculina. La preocupació per l'ensenyança, procedent de la Il·lustració, genera més teoria que pràctica efectiva i la ideologia dels qui tenen el poder, ja siguin conservadors ja sigui liberals, encara modifica la legislació a l'aire dels grups dominants. Joaquima és una dona possibilista: el seu projecte es desenvoluparà, als seus inicis, a l'empara de la llei Calomarde, de 1825. [...] Joaquima tracta de tot això amb ajuntaments i juntes locals d'instrucció pública, per portar a terme la seva obra educativa. D'aquesta manera fa possible l'existència de l'escola pública municipal per a les noies. Mirarà d'aconseguir el màxim nivell docent. Així la lectura no es redueix als mínims, s'estudien les quatre regles aritmètiques i les labors s'incrementen amb altres habilitats com la planxa, l'arriatat, la confecció de flors artificials, etc.

També es pot dir que depassa l'oficialitat i crea l'escola graduada, perquè en els contractes amb els ajuntaments deixa assegurat l'habitatge per a una petita comunitat, que passa amb el sou d'una mestra, però a la pràctica dedica tres germanes a l'ensenyament, per a alumnes grans, mitjanes i petites.

Procura sempre que el nivell docent dels centres sigui de qualitat, preparant les germanes des del noviciat. Aquest ensinistrament es fa més rellevant si es té present que no existiran escoles de magisteri fins a l'any 1845, i encara només per a nois. Pel que fa a la pedagogia, en lloc del regle que colpeja les mans infantils per fer entrar en raó utilitza sempre la força de l'amor i de la persuasió.»

La narració que acabem de llegir explica, en bona part, l'origen de la majoria d'escoles Vedruna actuals la fundació de les quals es remunta més de 150 anys enrere, com Berga, Cardona, Arbúcies, Artés, Manlleu...

La vida de Joaquima va estar marcada per tres bisbes: Pablo de Jesús Corcuera i Caserta (1825-1835), Lluçà Casadevall i Duran (1848-1852) i Antoni Palau i Térmens (1853-1857).

Els primers passos

La realització dels plans dels fundadors requeria fer uns passos molt concrets. Bàsicament set:

Primer pas: El suport episcopal

Els primers dies d'octubre d'aquell mateix any 1825, l'amic i confident de Joaquima, Josep Estrada, va tenir una audiència amb el nou bisbe. Josep Estrada era regidor de l'Ajuntament d'Igualada i membre de la Junta de l'Hospital de la ciutat. L'entrevista estava motivada per assumptes relacionats amb els seus càrrecs. Però en la conversa amb el Sr. Corcuera, i parlant de la situació del bisbat i del país, l'Estrada va comentar-li els plans de la viuda De Mas. La reacció del bisbe va ser entusiasta:

«Això és molt interessant! Una cosa així fa molta falta! L'educació de les noies és una peça clau per millorar la societat. Elles són la columna vertebral de les famílies! Vull conèixer aquesta senyora com més aviat millor!»

Contentíssim, l'Estrada va anar a informar Joaquima i, pocs dies després, el 9 d'octubre, va tenir lloc l'entrevista. La futura fundadora va trobar en Corcuera suport, paraules d'ànim i el seu propi compromís perquè el projecte es dugués a terme com més aviat millor.

17 d'abril 1826

«tinc en ma companyia nou filles
espirituals [...] ens apliquem a en-
senyar noies.» *Carta 82*

25 d'octubre 1826

«Tenim ensenyança per a les po-
bres, si bé ne ve alguna que no
n'és, i lo número que ne vénen pas-
sen de cinquanta, i altres que han
parlat per venir...» *Carta 84*

(Anys després —1851— escriu a Cadaqués)

«[...] la teva carta m'ha omplert de
satisfacció veient el gran fruit que
podeu fer en aquesta població, on
ja s'hi coneix força des que està
obert l'ensenyament.» *Carta 171*

Palau Episcopal de Vic,
d'estil Barroc i Neoclàssic.
Un espai de referència
per a Joaquina en el
moment de la creació
de la Congregació per la
seva vinculació amb el
bisbe Corcuera.

Segon pas: El tema familiar

Els fills grans de Joaquina ja havien començat a fer el seu camí. Les tres més joves encara no. La mare decideix nomenar tutor legal de totes tres el seu propi germà gran, Ramon de Vedruna, advocat i regidor vitalici de l'Ajuntament de Barcelona. Però la vida familiar la faran totes tres amb el seu germà Josep Joaquim i la seva dona, a Igualada.

La Teresa i la Marieta ja fa un temps que hi són. I estan molt ben cuidades. Ara s'hi incorporarà Teodora, la més gran de les tres i la que més temps ha viscut amb la mare. I si bé Joaquina els seguirà els passos, Josep Joaquim assumirà la responsabilitat de fer de pare de família fins que les germanes més jovenetes decideixin el seu futur.

Tercer pas: Llançar-se a la piscina

En començar l'any 1826, sembla arribat el moment en què Joaquina giri full i esdevingui ja la primera pedra d'aquesta nova llar de vida religiosa inèdita. El 6 de gener, festa de l'Epifania, va ser el dia triat. De bon matí i a la capella privada del bisbe Corcuera, que en va ser el testimoni, Joaquina es consagra definitivament a Déu amb els vots religiosos i passa a dir-se «Joaquina del Pare Sant Francesc». Així firmarà d'ara en endavant.²⁴

L'endemà feia donació al seu fill gran del Mas Escorial i de tot el patrimoni familiar. La fundadora ja estava a punt.

Esquerra
Detall de la placa commemorativa del centenari de la fundació de l'Institut de les Carmelites de la Caritat.

Dreta
El Manso amb la placa commemorativa situada al bell mig de la façana.

Viure anys i durar segles

La imatge (Arxiu Comarcal d'Osona) mostra el moment de la col·locació d'una placa al balcó del Manso Escorial amb motiu del Centenari, el text de la qual diu:

«En esta casa Manso Escorial la noble y virtuosa dama Joaquina de Vedruna viuda de don Teodoro de Mas el dia

26 de febrero de 1826, dio principio al instituto de las Carmelitas de la Caridad aprobado y bendecido por el obispo Pablo de Jesús Corcuera en su primer centenario ha colocado esta lápida el instituto hoy floreciente en toda España y América estando ya introducida en Roma la causa de beatificación y canonización de la madre fundadora.»

24

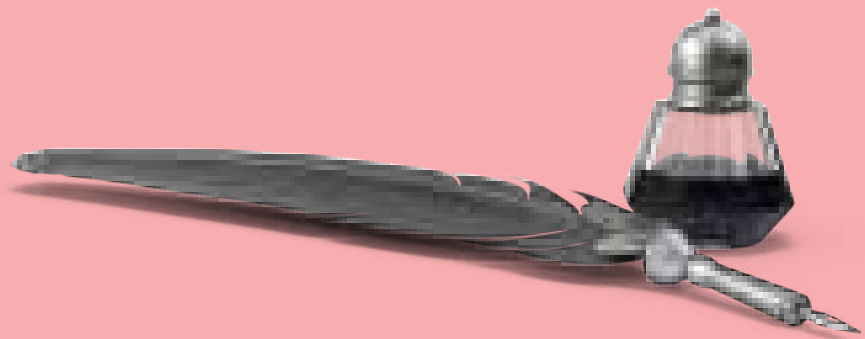
Així firmarà d'ara en endavant

El 6 de gener de l'any 1826, dia de l'Epifania, una dona madura de quaranta-tres anys, mare i viuda, emetia de forma privada els tres vots —castedat, pobresa i obediència— a l'oratori del Palau Episcopal, davant el bisbe de Vic, tot just arribat, Pablo de Jesús Corcuera (15 d'agost de 1825 - 5 de juliol de 1835). Al cap d'un mes, el dia 26 de febrer, a l'església dels Caputxins de Vic, ella i vuit companyes més, que a partir del dia de la

Candelera s'havien anat reunint al Mas Escorial de Vic, solemnitzaven l'inici de la vida en comú i es comprometien a ensenyar a les nenes i a atendre malalts a domicili; era el Tercer Diumenge de Quaresma.

(Extret de Joan BADA, «Joaquima de Vedruna: aportació a l'Església i a la societat catalanes del segle XIX», *Ausa* (Vic), vol. XX, núm. 150 (2002), p. 665.)

Joaquima de Mas
y de Vedruna

Firma de Joaquina de Mas i de Vedruna.

Quart pas: Reunir candidates

Fundar un institut de germanes... I d'on sortiran?, es preguntava Joaquina. El pare Esteve li havia dit que ell tenia candidates entre les noies de les quals era director espiritual i que, per tant, coneixia bé. I va donar a la fundadora una llista d'unes trenta.

El 2 de febrer va començar a reunir-les al Mas Escorial, on Joaquina les va anar informant de la nova fundació i de les seves característiques, i va anar sondejant les seves intencions i expectatives. Es tractava també de sospesar, coneixent-les més, quines podrien encaixar en el seu projecte fundacional.

Després d'unes quantes trobades i un cop passat el sedàs, unes no van veure que aquell projecte respongués al que elles buscaven i no s'hi van apuntar. Altres no van ser acceptades per la fundadora perquè no veia en elles condicions que les fessin aptes per a allò que el projecte requeria, com ara, per posar un exemple, que estiguessin disposades a estudiar.

Finalment, les seleccionades van ser nou.

Cinquè pas: Determinar el lloc on situar la nova comunitat

La fundació començava sense recursos propis. En pobresa. I el seu servei estava orientat als pobres, en una assistència gratuïta.

Joaquima, bona coneixedora de com funcionaven els anomenats «Hospitals de pobres» de titularitat municipal, tant a Vic com a Igualada, va pensar —com el mateix pare Esteve— que un d'aquests podria ser l'espai on situar la primera comunitat. Va ser impossible! L'Hospital de la Santa Creu de Vic, que Joaquina havia freqüentat tants anys i que va ser temptat el primer, va respondre negativament a la proposta.

El d'Igualada inicialment ho va acceptar amb entusiasme. Fins i tot es van posar ràpidament a fer algunes obres per integrar a l'Hospital un espai d'habitatge per a les germanes. Però a mig fer hi va haver canvi d'alcalde i de regidors per uns altres d'un color polític diferent als que havien signat l'acord. I el van desfer! No volien religioses a l'Hospital!

Però davant l'inesperat contratemps, la fundadora no es va arronsar, així de forta i lluitadora era ella:

«No podem anar a cap hospital? Doncs anirem a casa meva! Allà ningú no pot impedir-me de començar la fundació. Hi tinc lloc per encabir la comunitat i espai on muntar una petita escola. I els malalts? Anirem a cuidar-los casa seva. Vetlles de nit incloses. Llavors hi aniran les germanes de dues en dues.»

És així com el Manso, fins llavors llar familiar de Joaquina i els seus fills, es va convertir en bressol de la Congregació. La llar de la primera comunitat i de la primera escola.

Esquerra

A l'entrada de la casa del Manso es guarden els graons utilitzats en temps pretèrits per pujar a dalt de les mules o dels cavalls.

Sisè pas: Establir les Regles de vida

Joaquima i el P. Esteve n'havien parlat molt, durant els mesos anteriors, de l'estil de vida que havia de caracteritzar la nova comunitat, del tarannà que havia d'identificar les germanes i que es pot resumir així:

—La Congregació s'oferiria a bisbats i ajuntaments per al servei als malalts pobres, l'atenció a la població desassistida i, sobretot, l'educació sistemàtica de les noies en escoles públiques, segons el que estableix la nova legislació educativa (Llei del 1825).

—Serien comunitats petites, sense clausura, que viurien en els espais que els facilitessin els promotors de cada fundació.

—Les activitats (en hospitals, escoles, cases de beneficència, etc.) se sostindrien amb els fons públics destinats a elles.

—Les comunitats de les germanes farien també treballs remunerats, com ara cosir, rentar i planxar per encàrrec, o fent alguna mena d'artesanía com ara flors artificials, figures de cera i coses per l'estil, també per encàrrec, per ajudar en la pròpia mantenció i, si calia, en el sosteniment de l'obra on treballaven. Acceptarien també les almoines que els fessin.

A la capella de Santa Joaquina a l'església de la Divina Pastora, un relleu recorda el lliurament de les Regles de l'Institut a la fundadora per part del P. Esteve d'Olot.

En tant que estil de vida religiosa,
—Volien ser germanes que, radicalment lliurades a Jesucrist, el seguissin en la seva missió de mestre, de sanador i d'alliberador i en el seu capteniment de plena fidelitat a Déu Pare i de total confiança en el seu amor.

—La seva seria una vida senzilla, en pobresa, fraternitat i pregària, incondicionalment lliurades al servei de les necessitats de la gent.

El pare Esteve va ser l'encarregat de posar aquestes idees per escrit, en la que va ser la primera Regla de vida de les Germanes.

Setè i darrer pas: Establir data fundacional

Fets ja tots els passos anteriors, només calia fixar la data per començar. De comú acord entre la fundadora, el P. Esteve d'Olot i el bisbe Corcuera, el dia elegit va ser el Tercer Diumenge de Quaresma que aquell any 1826 s'esqueia el 26 de febrer, festa també d'una Mare de Déu: la Verge de Guadalupe.

Ara sí: la Fundació

I va arribar el matí del **26 de febrer del 1826**, el dia tan esperat.

Joaquima i les seves nou candidates es trobaren de bon matí a l'església de la Divina Pastora per inaugurar formalment la seva nova vida. Primer de tot, van fer el Via Crucis, essent com era un diumenge de Quaresma. Es tractava de reviure el darrer tram de la vida de Jesús: el camí del Calvari. Un gest que era el símbol que el seguiment de Crist, que per amor es va donar del tot, era el referent per a la vida que juntes començaven. Després, la comunió amb Ell, amb l'Eucaristia, i cap al Manso! Seria casa seva a partir d'aquell moment.

Joaquima hi tornava amb una nova família, amb noves filles a les quals formar i amb les quals compartir ideals i vida, i amb un immens horitzó davant seu. Anys després, ella mateixa explicava el seu somni:

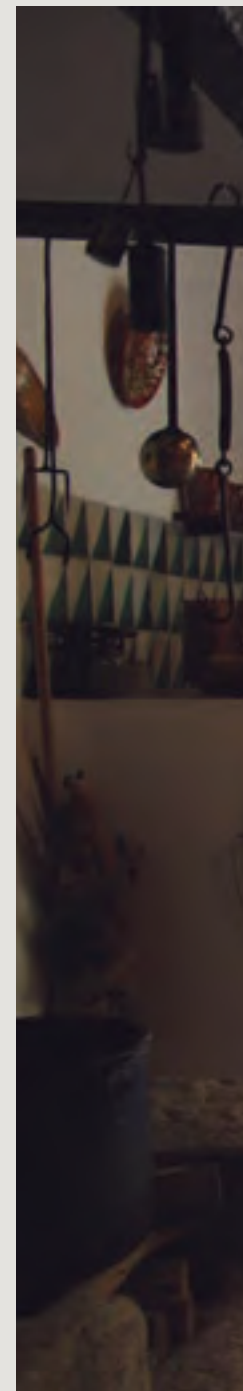
«...em semblava veure com els meus braços s'allargaven i venien a mi moltes filles de tot arreu, i totes hi cabien...»

Camí del Manso, amb un gran goig interior, devia transmetre a la incipient comunitat pensaments com ara aquests que ens va deixar escrits:

«El Senyor tot ho fa bé!» Carta 41

«Ara hem de confiar i procurar amb les nostres obres que Ell sigui amb nosaltres.» Carta 25

«No hem de tenir el cor agafat per res que no sigui l'amor, perquè l'amor mai no diu prou...» Cartes 100 i 118

Reproducció actual de la cuina del Manso Escorial a mitjan segle XIX, espai que vol reproduir l'ambient de moltes de les masies de la plana de Vic.

Viure anys i durar segles

Reixa situada actualment al Mas Escorial, a la cara nord de la casa. Prové de l'Hospital de Berga. S'explica que des d'aquesta reixa Joaquima feia repartiment de menjar als pobres.

Porta que dona accés a la cuina del Mas Escorial, situada al darrere de la casa.

Un nou començament

Al cap de poques setmanes d'aquest començament, la fundadora comunica a l'amic Josep Estrada com va tot, i li diu: «*Ens apliquem a ensenyar noies, que per ara en vénen onze [...]*».

Vuit mesos després escriu: [...] «*El nombre de nenes que assisteixen [a l'escola] passen de cinquanta [...]*».

Cinc anys després d'aquest esperançador començament, una vila com Cardona —per posar només un exemple— ja posa en marxa una escola on les germanes puguin acollir «totes les nenes del veïnat».

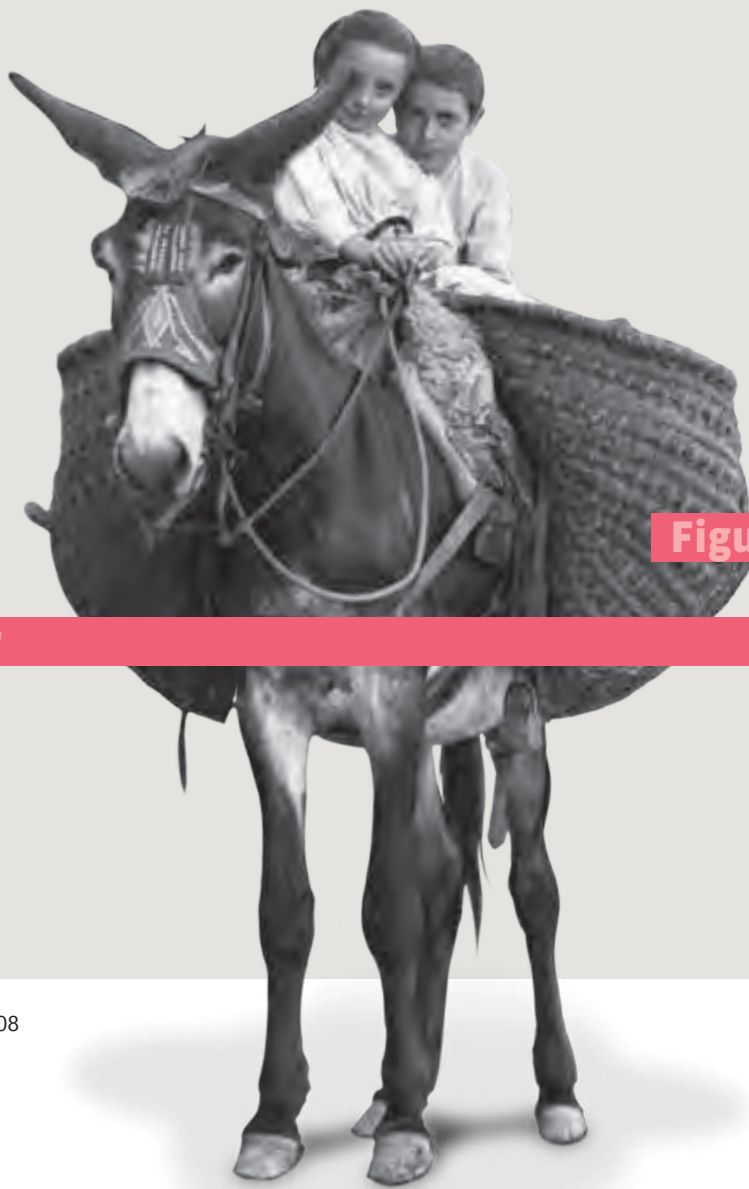
I tot això era en un **medi rural**,²⁵ en el qual la majoria de la gent no veia necessari que les noies «apreguessin de lletra».

El transport a cavall d'animals (mules, cavalls, eugues) era l'habitual en el temps de Joaquina. Els animals, a més de portar les persones, anaven carregats amb les sàrries. (Foto: Arxiu Comarcal d'Osona)

Gràfic

Heus aquí la comparativa de la durada dels trajectes entre la ciutat de Vic i diverses poblacions del país. En els trajectes del segle XIX, molt sovint calia fer nit en hostals per viatges que avui ens semblen molt ràpids i simples. Aquest aspecte ens ajuda a comprendre, encara més, les dificultats dels temps de Joaquina.

Marià Rocafiguera (principis s. xx). CFHAV.

Figueres

Balaguer

31 h

Barcelona

25

Medi rural

La revolució dels transports tingué lloc al segle XIX, encara que fins a la primera meitat només eren de tracció animal: es feien servir diligències o s'anava a cavall de mules. El mal estat dels camins, la seva inseguretat i la poca quantitat de vehicles de transport urbà feien que les comunicacions fossin molt lentes i que els viatges tinguessin una llarga durada. Fins al 1840, la tartana fou l'únic mitjà de transport que comunicava Barcelona amb els pobles del voltant. I no cal dir que les comunicacions entre poblacions era encara més difícil.

És en aquest context que cal veure com l'obra de Joaquina és més ingent i meritòria que mai. En posem alguns exemples:

La dificultat dels camins, la llargada dels viatges, explica el fet que les cartes fossin l'única manera de tenir notícies dels qui eren lluny. Per això, en les seves cartes Joaquina, a més de donar consells espirituals, sovint també feia encàrrecs referents a aspectes de la vida quotidiana.

L'activitat fundacional de Joaquina es convertí en un incansable viatge per la muntanyosa i accidentada geografia de Catalunya. En mula, a cavall, dalt d'aquells vells caruatges públics (popularment anomenats «galeres» per les seves grans dimensions) o en qualsevol altre mitjà que tingués a mà, Joaquina anà teixint pels pobles una xarxa d'escoles que es va estendre per tot el país.

21 h

Vic

80 min

Vic

100 min

16 h

Vic

65 min

Tona 2 h 20 min

Vic

15 min

Arbúcies

9 h

Vic

34 min

Una obra en tres actes

El tradicional mercat de Vic on s'anava a «comprar a terra a plaça», com encara avui es diu popularment.

L'obra iniciada per Joaquina de Vedruna no va fer, com sol passar, un itinerari lineal, sense obstacles. N'hi va haver i no pas pocs. Amb dos colls d'ampolla importants que en el seu moment van fer pensar que tot se'n podia anar en orris, si bé aquest no va ser mai el pensament de la fundadora, convençuda com estava que aquella obra tenia en Déu la seva inspiració i trobaria, amb la seva ajuda, el camí.

A poc a poc i bona lletra

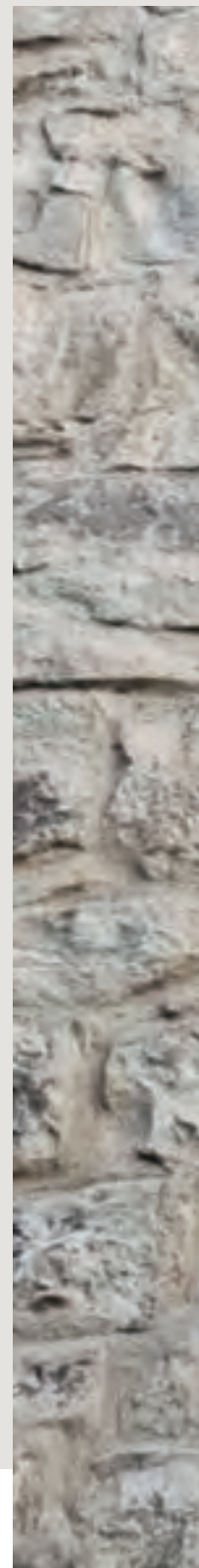
Hi va haver un primer tram d'onze anys, entre **1826 i 1837**.²⁶ La comunitat augmentava i s'anava consolidant. Joaquina treballava a fons la formació d'aquelles joves religioses. Un any després de començar, va arribar l'ocasió d'una primera fundació: una comunitat es va fer càrrec de l'hospital municipal de **Tàrraga**.²⁷

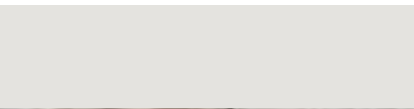
Aviat en seguiren dues més: Solsona i Manresa, també hospitals. I de seguida, per fi, un altre hospital però també la tan desitjada escola: a Cardona. S'hi afegiren aviat dues cases d'acollida de marginats socials de tota mena: la Casa de Caritat de Barcelona i, poc després, la de Vic.

Imatge commemorativa de la presència Vedruna a Tàrraga, instal·lada el 2007 amb motiu dels 180 anys de la seva arribada.

Al costat d'això, no hi van faltar moments difícils com el fracàs —per manca d'experiència, va reconèixer Joaquina— de dues d'aquestes primeres fundacions, la de Tàrraga i la de Manresa. Contratemps per aprendre'n de cara al futur.

I més moments dolorosos foren la pèrdua dels dos puntals de Joaquina en el projecte: la mort prematura del pare Esteve d'Olot, a dos anys escassos de la fundació de l'Institut, i la del bisbe Corcuera, cap al final d'aquest període. Joaquina quedava definitivament com a única responsable de tirar endavant la nova congregació.

26

1826 i 1837

En aquest període es fa realitat, l'any 1831, la cinquena fundació de Joaquima: Cardona. La que podríem considerar la «fundació estrella» del primer tram de la història Vedruna, on l'activitat educativa esdevé protagonista. A continuació, dues cites de mostra (extretes de: Anna ALONSO, *Historia documental de la Congregación de las Hermanas Carmelitas de la Caridad*, Madrid, Editorial Vedruna, 1968, vol. 1, p. 137):

«Des del novembre de 1830 s'havia creat a la vila de Cardona una Junta d'Escoles, d'acord amb les disposicions de la Llei Calomarde de 16 de febrer de 1825. La Junta dona passos per obrir una escola de nenes amb la col·laboració de les Germanes fundades per Joaquima.»

«Les germanes són considerades explícitament per la Junta en la seva doble vessant: assistència sanitària i magisteri.»

La Contrata de la Junta amb la fundadora estableix:

Art. 12. –Serà obligació de les germanes tenir ensenyament on puguin anar les nenes de tots els veïns d'aquesta vila.

A la porta de la nova escola, la mateixa Joaquima va fer posar, satisfeta, una làpida de marbre, que encara avui l'escola conserva, amb la inscripció: «Casa d'educació 1832».

27

Tàrrega

Carta 41. Tàrrega, 11 de novembre de 1827

«[...] En entrar a la vila de Tàrrega, la major part de la gent, i en particular tots els eclesiàstics, ajuntament i administrador del Sant Hospital i altres senyors, sortiren a rebre'ns. No sé com explicar-te les atencions que tinguérem per l'arribada de les germanes al Sant Hospital, en

arribar a la vila, junt amb el nombrós acompanyament, vàrem visitar la santa església parroquial i després ens acompanyaren a l'Hospital, on hem tingut moltes visites i experimentat cada dia la satisfacció de la gent. [...]»

Esquerra

Làpida de marbre que encara avui es conserva a l'Escola de Vedruna Cardona.

Dreta

Arribada a Tàrrega.

Tot s'atura

El segon tram: 1837-1843

Va arribar el primer coll d'ampolla que ho va deturar tot: la guerra. Altra vegada la guerra. Aquesta vegada la que va ser la primera guerra carlista. Duríssima a Catalunya. I tot es va capgirar.

Com a mare d'un carlí compromès, en Josep Joaquim, Joaquina va ser empresonada durant uns dies com a hostatge, amb altres vigatans significats, per uns greus aldarulls ocorreguts a Vic on hi havia hagut dos morts.

A la presó va complir els 53 anys.²⁸ En ser alliberada es va veure forçada a abandonar Vic, tancant el Noviciat i la Casa Mare i marxant amb 16 germanes (moltes d'elles novícies) cap a Barcelona, des d'on anirien a Berga per fer-se càrrec de l'hospital de sang. Van ser-hi uns anys.

Fins que la guerra també va arribar a Berga i les germanes van haver de marxar cap a França a cuitacorrents, fugint de les represàlies de les tropes del general Espartero. Van travessar a peu els Pirineus en una terrible odissea, fins a arribar, exhaustes, a Prada de Conflent i, poc després, assentar-se a Perpinyà, on van viure incerts i dolorosos anys de penúria, mentre les quatre comunitats que havien quedat a Catalunya, les dues cases de caritat i les comunitats de Solsona i Cardona, aguantaven com podien aquells anys d'incomunicació i d'incertesa.

28

A la presó va complir els 53 anys

«On avui trobem l'antic temple romà, en temps de Joaquina de Vedruna hi havia el castell dels Montcada, del segle XI, del qual en podem encara veure restes tot al voltant del temple. Quan Joaquina vivia a Vic, aquí hi havia la presó. Víctima d'una represàlia governamental contra significades famílies compromeses amb la causa carlista, Joaquina hi va estar empresonada durant uns dies, fins que, previ pagament d'un rescat estipulat pel governador, ella i els altres represaliats van poder tornar a casa, tot i que a Joaquina li van aconsellar que marxés de Vic. Va començar així per a ella un llarg exili que la va dur a Barcelona, a Berga i finalment a França, d'on va tornar després de sis anys d'absència.»

Relat aportat l'any 1861 pel P. Bernat Sala, OSB director general de l'Institut.

«Persones de la família de Joaquina de Vedruna, i entre elles el seu fill, es van mostrar públicament addictes al partit antiliberal, contrari al Govern. Aquest va ser prou motiu perquè els governants miressin amb hostilitat la fundadora, com si ella fos la responsable de les idees i actuacions de la seva família.

Un oficial i vuit soldats es van presentar a la Casa Mare el 7 de febrer de 1837 i, fent ús de la força i amb maneres brusques i violentes, com si es tractés de la detenció d'un perillós criminal, van treure de la casa la mare Joaquina i la van dur, fent gala de força, a la presó pública, deixant les germanes sumides en la desolació i el desconsol. Quan van entrar a la presó, un dels soldats la va colpejar amb força amb el fusell. Va passar cinc llargs dies a la presó, després dels quals la van deixar en llibertat.»

(Extret de: Emmo. y Rdm. Sr. Cardenal D. Benito SANZ Y FORÉS, Arzobispo de Sevilla, *Vida de la Madre Joaquina de Vedruna de Mas, fundadora del Instituto de Religiosas Carmelitas de la Caridad*, 2a ed., Vic, Editorial Seráfica, 1930, p. 126-127.)

Esquerra

Restes de la presó pública del Castell dels Montcada —seu del Corregidor de Vic en temps de Joaquina— on ella va ser empresonada.

29

Fins a nou poblacions en poc temps

Llista de cases fundades per Joaquina de Vedruna (1826-1854)

1826	Vic (Barcelona)	Manso Escorial
1827	Tàrrrega (Lleida)	Hospital de Pobres (1827-1830) (fracassa el 1830)
1829	Solsona (Lleida)	Hospital de Pobres Pere Màrtir Colomé (1829-2005)
		Escola (de 1907 al 1940)
	Manresa	Hospital de Sant Andreu (1829)
	Barcelona	Casa de Caritat (1829-1880)
1831	Cardona	Hospital de Sant Jaume (1831-1876) i Casa d'Educació (1831...)
1832	Vic	Casa de Caritat (1832-1973...)
		Continua en la Llar Juvenil i Col·legi Sant Domènec (1855-1936; 1939-1971)
1837	Berga	Hospital Militar (1837-1840)
Exili a França		
1843	St. Joan de les Abadesses	Hospital Sant Vicenç (1843-1936) i Escola (1843-1994)
1845	Arbúcies	Hospital Mare de Déu dels Dolors (1845-1936) i Escola (1845...)
1846	Balaguer	Hospital (1846-1930) i Escola (1846...)
	Les Borges Blanques	Hospital (1846-1936) i Escola (1846-1994)
1847	Igualada	Hospital de Sant Bartomeu (1847-1979)
	Ribes de Freser	Escola (1847-1955)
	Olot	Hospital (1847...)
1848	Moià	Hospital i Escola (1848-1971)
1849	Sant Pere de Torelló	Escola (1849-1936)
1850	Falset	Hospital (1850-1936) i Escola (1850-1986)
	Figueres	Hospital (1850-1936)
1851	Santpedor	Hospital i Escola (1851-1936)
	Cadaqués	Hospital i Escola (1851-1868)
	Caldes de Montbui	Hospital (1851-1925) i Escola (1851-2000)
1852	Sant Feliu de Torelló	Hospital i Escola (1852-1936)
	Sant Feliu de Pallerols	Escola (1852-1973)
	Malgrat de Mar	Escola (1852...)
1853	Vilafranca del Penedès	Hospital (1853-1933) i Escola (1853...)
	Montblanc	Hospital (1853-1927) i Escola (1853-2011)
1854	Sabadell	Casa de Caritat, Hospital (1854-1905) i Escola (1854...)
	Bellpuig	Escola (1854...)
	Puigcerdà	Escola (1854...)

Sant tornem-hi!

El tercer tram: 1843-1849

Primavera-estiu de 1843: després de tres llargs anys a França, les exiliades —en petits grups— van anar tornant a Catalunya. Les tres últimes, entre elles la fundadora, al setembre arriben a Vic on, després de sis anys d'absència, reobren el Noviciat.

Un mes després, a l'octubre, Joaquina ja està a punt per iniciar una nova fundació: hospital i escola a Sant Joan de les Abadeses. A partir d'aquest moment la petita congregació comença a créixer. Arriben noves germanes a les quals Joaquina va formant i amb elles pot acceptar noves fundacions. Ha començat a funcionar el boca-orella i molts pobles volen disposar d'una de les noves comunitats i de les seves escoles: Arbúcies, les Borges Blanques, etc. **Fins a nou poblacions en poc temps.**²⁹

Joaquina, possibilista i pràctica com és, ha trobat la fórmula per poder oferir un servei valuós a baix cost, que és la següent: molts pobles tenen un petit hospital de pobres a càrrec de l'ajuntament, un hospital que disposa d'un modest patrimoni per al seu finançament, fruit d'herències, donacions, etc. Partint d'aquesta base, una petita comunitat es fa càrrec del servei a l'Hospital. En algun espai de propietat de l'Ajuntament, en general —tot i que no sempre— en el mateix hospital, es proporciona a les germanes un molt senzill habitatge i, en alguna dependència del mateix establiment, l'espai necessari per muntar una o dues aules on assumir l'ensenyament de les nenes del poble, i sovint també les de la rodalia, amb fórmules diverses que facin possible una educació a l'abast de totes. El treball extra de les germanes —que necessiten ben poc per viure, com després veurem— acabarà d'arrodonir el finançament.

Aquest sistema va permetre als pobles més mancats de recursos disposar de les comunitats de les germanes, en el camp de la salut i en el de l'educació, amb una despesa mínima. La nova congregació, doncs, s'anava consolidant amb una satisfacció general.

El darrer tram

L'any 1849, quan Joaquina tenia ja 66 anys, va ser víctima d'un atac de feridura, just quan es trobava visitant les seves filles, Teodora i Marieta, al Cister de Vallbona de les Monges, on havien ingressat primer la Marieta i uns anys després la Teodora.

Passats uns mesos se'n va refer, tot i que amb la salut afeblida. Però va continuar les fundacions, cosa que volia dir gestions, problemes per resoldre, viatges en condicions molt dures, a causa dels mitjans i els camins de l'època, a més d'una intensa i contínua atenció personal o per carta a les comunitats i a la seva pròpia família. Mare de les unes i dels altres, no es desentenia de ningú. I tot eren gestions, per a les noves fundacions i per anar reorganitzant la Congregació, que ja ha crescut molt, amb **tretze fundacions més en menys de cinc anys...**³⁰

En aquesta època, va entrar en escena el P. Claret —avui sant Antoni M. Claret— també llavors fundador d'un Institut religiós a Vic. Claret —per encàrrec del bisbe— havia iniciat la relació amb les germanes de la Congregació de Joaquina quan aquesta era a l'exili: prèdiques formatives, direcció espiritual d'algunes, exercicis espirituals... Fou una gran ajuda. Quan la fundadora va tornar a Vic, va encarregar al pare Claret la posada al dia de les Regles de vida de l'Institut, per aconseguir que fos oficialment aprovat per l'Església.

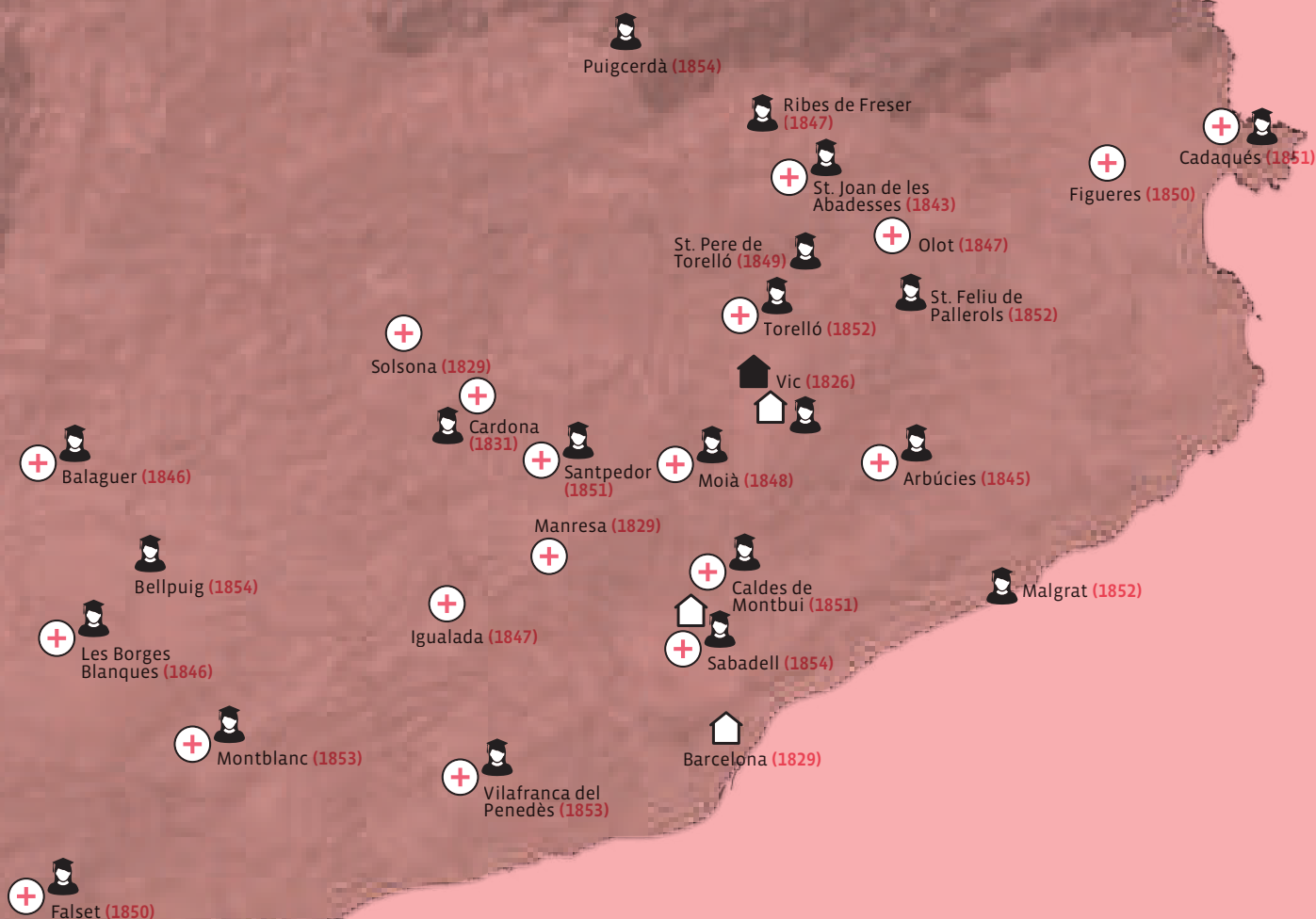

Antoni Maria Claret i Joaquina de Vedruna van coincidir per diversos motius, familiars i locals. El pare Claret va animar espiritualment Joaquina i va esdevenir impulsor i protector de la Congrega-

ció que fundà la santa: les Germanes Carmelites de la Caritat. Més endavant, gràcies al seu influx decisiu, l'Institut Vedruna va obrir aviat les portes de Catalunya i es va poder estendre per tot Espanya.

30

Tretze fundacions més en menys de cinc anys

Cases fundades per Joaquina de Vedruna (1826-1854)

+	Hospitals
⌘	Escoles
🏠	Altres
	Casa de Caritat
	Asil
	Casa d'Òrfenes
	Residència
	...

Viure anys i durar segles

El bisbe de Vic, que veia com s'afeblia la salut de la fundadora i volia assegurar el futur de la seva obra, va voler que s'introduís en aquestes Regles la figura d'un director general que assistís Joaquina en el govern de la Congregació i que el dia de demà acompanyés la seva successora. No va ser una decisió ben vista per les germanes, i la mateixa Joaquina, sempre assenyada, va haver d'intervenir per calmar els ànims. «*No patiu i acceptem-ho —els deia— amb el temps les coses tornaran a ser com eren.*» Com així va ser deu anys després.

L'hivern del 1852, Joaquina va marxar definitivament de Vic. Amb la seva enteresa habitual, veia que la seva salut flaquejava molt i que les circumstàncies aconsellaven que era hora de fer un pas al costat i que altres agafessin les regnes de la Congregació.

Es va retirar a la Casa de Caritat de Barcelona on presidia la comunitat una íntima i estimada companya dels dies primers, una del grup fundador: la Gna. Veneranda Font. Allà va viure un parell d'anys durant els quals el cos se li anava immobilitzant progressivament. Fins que l'estiu de 1854 una epidèmia de còlera va fer estralls a Barcelona, també a la Casa de Caritat on era Joaquina, i va causar una mortaldat.

Ella mateixa, la nit del 27 d'agost, va ser atacada pel còlera i, de matinada, per un nou atac de feridura. Rodejada de les germanes, va lliurar la seva vida a Déu a les 11 del matí del dia 28, festa de Sant Agustí. Tenia 71 anys. Havia sigut mare de 9 fills i ja tenia 11 nets. La seva congregació, iniciada amb 9 germanes, la formaven ja unes 150, organitzades en 31 comunitats. I en el darrer tram de la seva vida —entre 1850 i 1854— s'havien fet una colla de fundacions més. L'última a Puigcerdà.

En vint-i-un anys i partint del no res, s'havia consolidat al servei del país i de l'Església una obra que encara avui és viva, i no només a Catalunya, sinó arreu de la Península i en molts altres indrets de quatre continents. Una tasca admirable. Una biografia esplèndida!

«Posem el nostre esperit en Déu que tot ho pot i emprendrem el que Ell vulgui. Amb Jesús i tenint-lo a Ell, tot sobra. Nosaltres, posem en pràctica l'amor als altres i Déu ens beneirà.»

La mateixa Joaquina ho intuï des del principi, quan escrivia:

«L'esperit en Déu i el suport en Jesús.»
«Practicar l'amor als altres.»
«I confiar!»

La regla de tres de la fundadora!

L'espai de la Casa de Caritat de Barcelona era gestionat, des del 1829, per Joaquina i les seves germanes, a partir de la concessió atorgada per la Junta de Casa Caritat presidida pel marquès de Puertonuevo. El març de 1829, explica M. Teresa Llach, la Casa de Caritat albergava 1.180 asilats, entre nens i nenes, homes i dones i persones ancianes.

Llegat de Joaquina de Vedruna

Façana de llevant del Palau Episcopal i de la catedral de Vic. El bisbat ha marcat, des de sempre, la idiosincràsia de la ciutat.

Josep Palmarola (1910-1928). CFHAV.

El seu propi testimoni

Un retrat a grans trets de la personalitat d'aquesta dona mostra, en primer lloc:

Una personalitat singular

—Una dona oberta, de caràcter alegre i afectuós, que es guanya fàcilment l'estima i la confiança dels qui la tracten, i que mostra ella mateixa una gran capacitat d'estimar i un gran interès per la situació dels altres.

—Una dona animosa, ferma, lluitadora, proactiva, resilient, que sempre surt a flor d'aigua quan sembla que tot s'enfonsa. Que torna a començar una vegada rere l'altra. Que troba solucions imaginatives als problemes i que es manté constant en els seus propòsits.

— Una dona assenyada i realista, que toca de peus a terra, que busca allò que convé en benefici dels altres i no pas del seu, i que, al servei d'això, es val de les eines i els recursos que té a l'abast, per insignificants o inusuals que semblin.

— Una dona lliure, que només se sent compromesa amb la voluntat de Déu i amb el seguiment de Jesús i del seu Evangeli com a projecte de vida. Res ni ningú més li marcaran el pas. Sempre fidel.

Detall de l'alt relleu en alabastre situat a l'església de la Casa Mare de Vic. Obra escultòrica de Francesc Juventeny (1959).

Una dona creient

que teixeix una espiritualitat rellevant
apuntalada en cinc grans eixos:

- 1. L'abandonament i la total confiança en l'amor de Déu Pare.*
- 2. L'amor encès a Jesús que va estimar-nos fins a lliurar la vida per a nosaltres en una creu.*
- 3. La pregària com a centre i suport de la fe i de la vida.*
- 4. L'estima de la pobresa, l'austeritat i la vida senzilla.*
- 5. L'alegria i l'agraïment com a expressió d'una vida plena de pau interior i de sentit.*

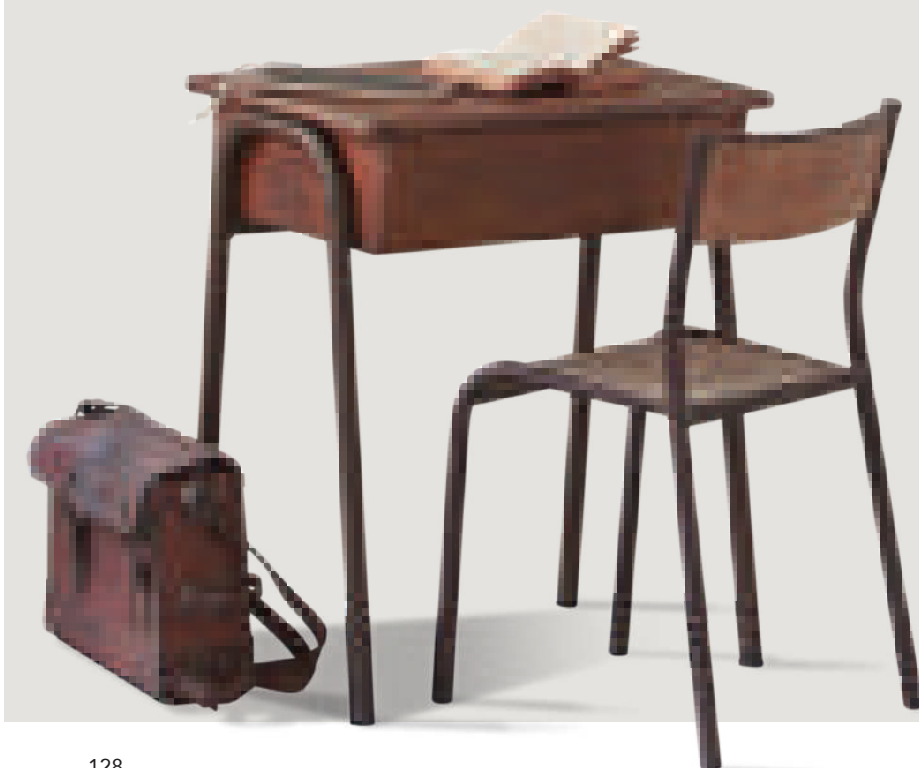
Una educadora amb estil propi

Encarna un estil educatiu amb segell propi, que té unes característiques rellevants que van fer dir a un savi, analista de la seva pedagogia, que se la podria definir com «la pedagogia de l'amor»:

- perquè està centrada en l'estima i valoració de les persones, pel sol fet de ser-ho, amb independència de qualsevol altra característica;
- perquè valora com a tret bàsic una relació d'afecte entre educador i educand;
- perquè deixa de banda les amenaces i els càstigs, per centrar-se en la motivació i el reconeixement del valor del propi esforç;
- perquè valora la tenacitat i la constància com a actituds fonamentals per tirar endavant;

- perquè, en la mateixa línia, valora el treball i el treball fet a consciència;
- perquè busca crear un ambient educatiu estimulants, alegre i cordial;
- perquè acompanya les persones a fer-se responsables d'elles mateixes i a prendre les seves pròpies decisions.

Tot això, en el context del pensament que, a principis del segle XIX, considerava que els elements importants en la tasca d'educar eren: la disciplina, el tracte sever, el rigor i els càstigs, etc.³¹

L'estil educatiu de Joaquina significarà un trencament important en la pedagogia dominant en el segle XIX. Molts dels nous trets pedagògics que implementarà Joaquina sabem que neixen de la seva experiència educativa com a mare. Aquest fet ha deixat petjada en l'actual estil educatiu Vedruna, que s'ha anat adaptant al pas del temps.

31

etc.

El Projecte Educatiu Vedruna ha anat evolucionant fins al segle XXI seguint la idea transformadora de Joaquina, que implica la necessitat d'adaptació i actualització

permanent de la seva pedagogia. De fet, l'actual Projecte Educatiu, centrat en sis eixos, és hereu del tarannà educatiu de Joaquina. En podem fer memòria:

- 01 La persona*
- 02 L'entorn*
- 03 Les actituds d'aprenentatge*
- 04 Les maneres d'aprendre*
- 05 Les competències del segle XXI*
- 06 El moll de l'os del Projecte*

La congregació que va fundar

Què va significar Vedruna en els anys fundacionals?

En primer lloc: un projecte inèdit

La classe de vida religiosa que Joaquina coneixia i que havia desitjat per a ella mateixa, era l'única llavors existent al nostre país: la vida conventual en monestirs d'absoluta clausura, amb comunitats numèricament importants, que vivien en el silenci, la pregària i el treball manual. Monestirs el sosteniment dels quals provenia de les aportacions en forma de propietats o de diners que les candidates a ingressar-hi aportaven com a dot, i de les rendes que aquests béns produïen, a part de les eventuais deixes o almoines que els arribaven.

Però Joaquina volia iniciar un tipus de vida religiosa pensada per estar entre la gent i al servei de les seves necessitats més peremptòries en aquell moment. De manera que va haver d'optar per un altre model:

- amb altres fonts de finançament,
- amb altres estructures,
- amb un altre estil de vida,
- amb una altra manera de situar-se a les poblacions on anessin.

És així com va aparèixer per primera vegada a casa nostra una forma nova de vida religiosa femenina, constituïda per petites comunitats que vivien entre la gent i a partir, quasi sempre, de convenis amb els **Ajuntaments**,³² que els proporcionaven sostre i un mínim sosteniment, a canvi que es fessin càrrec de tenir cura dels malalts pobres i de posar en marxa l'ensenyament i l'educació de les nenes i noies del poble. Atendre, cuidar i educar: les **tres tasques bàsiques**.³³

Detall de les pintures murals del presbiteri a l'església de la Casa Mare de la Congregació a Vic, obra del pintor Joan Llimona (1904).

*Pobresa
Cura de malalts
Educació*

32

Ajuntaments

«Les comunitats que creà Joaquima —seguint la vida religiosa femenina del moment— no eren convents on les nenes poguessin acudir per rebre educació. Les seves comunitats eren grups de germanes que s’inserien en els centres públics que els municipis i diputacions tenien a la seva disposició per posar en marxa les escoles que ordenava la legislació.

Per fer possible aquesta integració, el grup s’adaptava amb gran flexibilitat a cada localitat i a les condicions de vida que fes falta, per assegurar l’atenció educativa i assistencial.

En la majoria de casos, el procés no consistia a situar-se en una població escollida per iniciativa pròpia per posar-hi en marxa una plataforma educativa, sinó ben a l’inrevés: es tractava d’acudir a una població respondent a la seva crida, generalment rebuda a través del seu Ajuntament, Junta de Beneficència o altres instàncies, i establir un conveni per atendre, des d’un espai designat pels promotors, “les necessitats dels pobles, ja sigui per a ajuda dels malalts, ja per a l’ensenyament de les nenes”.»

(Extret de M. BURGELL, *Carisma Educatiu de Joaquima de Vedruna*, Barcelona, 1994, p. 130.)

33

Tres tasques bàsiques

Detall de l'absis de l'església de la Casa Mare a Vic: imatges de santa Joaquina i santa Teresa. Al cambri, la Verge del Carme. La primera imatge va ser destruïda durant la Guerra Civil (1936-1939). L'actual va ser un regal de les germanes d'Amèrica, un cop passada la guerra.

Estado general del Instituto de las Hermanas Terciarias de Nra. Sra. del Cármen que, fundado por D.ª Joaquina de Mas y de Vedruna, fué instalado en la ciudad de Vich el día 26 de febrero de 1826.

Prelado Superior y nato del Instituto, Ilmo. y Rmo. Sr. D. Antonio Palau, Obispo de Vich.

Director general del mismo, Hdo. D. Bernardo Sala, Pbro.

Superiora general, M.^{ca} Paula Delpuig de S. Luis.

Establecimientos.	OBJETO.	N. ^o de H. ^{as}	Año de la fundacion.
Vich.	Casa Matrú y Noviciado.	{ Prof. 11 { Nov. 39	1826.
Barcelona.	Casa de Caridad.	2	1829.
Solsma.	Hospital.	3	1829.
Vich.	Casa de Caridad y Enseñanza.	12	1830.
Cardona.	Hospital y Enseñanza.	6	1831.
S. Juan de las Abadesas.	id. id.	3	1843.
Arbuçias.	id. id.	4	1845.
Balaguer.	id. id.	8	1846.
Borjas blancas.	id. id.	5	1846.
Igualada.	Hospital.	6	1847.
Ribas.	Enseñanza.	3	1847.
Olot.	Hospital.	7	1847.
Moys.	Hospital y Enseñanza.	4	1848.
Torrelló (S. Pedro)	Enseñanza.	3	1849.
Falçet.	Hospital y Enseñanza.	5	1850.
Figuera.	Hospital.	6	1850.
Sampedra.	Hospital y Enseñanza.	4	1851.
Cadaqués.	id. id.	5	1851.
Caldes de Montbui.	id. id.	5	1851.

Joaquina de Vedruna va morir el 31 d'agost de 1854. Dos anys més tard, el bisbat de Vic publicava aquesta memòria de l'estat de l'Institut que resumia l'obra que havia deixat Joaquina amb les seves germanes amb alguns detalls estadístics ben interessants que reproduïm a través d'aquest document de l'Arxiu Episcopal de Vic.

—18—

Establecimientos.	OBJETO.	N.º de H.a	Año de la fundacion.
Torelló (S. Felio)	Hospital y Enseñanza.	4	1852.
Pallerols (S. Felio)	Enseñanza.	3	1852.
Malgrat.	id.	4	1852.
Vilafrañca del Pa- nades.	Hospital y Enseñanza.	6	1853.
Montblanch.	id. id.	4	1853.
Bellpuig.	Enseñanza.	2	1854.
Sabadell.	C.ª de Caridad, Hospital y Ens.ª	7	1854.
Puigcerdá.	Enseñanza.	3	1854.
Manresa.	C.ª de Huérfanas y Ens.ª	5	1854.
Granollers.	Hospital y Enseñanza.	5	1855.
Madrid.	Colegio de Señoritas y asilo de sirvientas.	5	1855.
Manlleu.	Enseñanza.	5	1856.
Tarrasa.	Hospital y Enseñanza.	5	1856.
Pons.	id. id.	4	1856.
Pobla de Lillet.	Enseñanza.	2	1856.
Hostalrich.	Hospital.	3	1856.

RESUMEN.

Establecimientos	35.
Hermanas entradas en 1855.	45.
Fallecidas en id.	4.
Actualmente existentes	235.
Niñas educadas por las mismas.	4,050.
Personas enfermas y desvalidas á su cargo.	1,700.
Háber anual de una Hermana en destino.	1,213 rs.
Dote para entrar en el Instituto.	1,600 rs.
Y además las ropas y menaje que importa.	960 rs.

Vich 14 de diciembre de 1856.

En segon lloc: una iniciativa amb uns «tocs» molt especials

1. El seu origen laic

La fundadora de la nova congregació era una dona sense relació ni experiència personal de vida religiosa. Mai no havia viscut en un convent. Mai no havia estat en relació directa amb una comunitat religiosa, ni estava formada en el seu àmbit.

Ella era una dona casada, mare d'una colla de fills. El seu món era el familiar. La vida d'un grup de persones que formen part d'una llar on tots són «de casa», que ho comparteixen tot i que ho tiren tot endavant entre tots. Aquest és el patró comunitari que va establir Joaquina: totes les germanes en peu d'igualtat i Joaquina, la cap —a manera d'una mare— que vetlla per totes, les forma, les anima, les corregeix i les ajuda, sent una més ella mateixa entre les altres. Un espai familiar.

2. L'extracció popular de les integrants de les comunitats

En no necessitar un dot per integrar-se a la nova congregació, pel fet que les germanes —com va establir la fundadora— «*viu-rien del seu treball*», les noies procedents de famílies pobres del món rural que ho volguessin s'hi podrien integrar sense que el factor econòmic fos una barrera. Això va obrir les portes de la vida religiosa a noies per a les quals, abans de Joaquina, això era impossible.

3. La matriu independent i femenina de la Fundació

La nova congregació, que en la seva gestació inicial va partir d'una idea i unes orientacions del caputxí Esteve d'Olot, de seguida va quedar únicament a les mans de Joaquina, a conseqüència de la mort prematura del P. Esteve. Així que fou ella qui, des del primer moment, **va ser la responsable i l'anima**³⁴ del projecte.

I encara que va sol·licitar ajudes puntuals a terceres persones per a qüestions concretes, com el cas ja citat del P. Claret, va ser ella qui va dur les regnes de l'obra iniciada i ho va fer a la seva manera, amb el seu estil i sota la seva única responsabilitat.

Joaquina de Vedruna va ser mare i cap de la seva congregació, com la viuda De Mas ho havia sigut abans de la seva família.

34

Va ser la responsable i l'ànima

La idea del caputxí pare Esteve d'Olot era la de fundar un Tercer Orde. Ben al contrari, Joaquina no aspirava a altra cosa que a instituir unes germanes que consagressin les seves forces, la seva salut i la seva vida a l'exercici de la caritat per a l'ensenyament de les nenes i per a l'atenció als malalts als hospitals i als acollits a les cases de caritat o, com ara en diuen, establiments de beneficència.

Ella no volia cap dependència d'un orde antic, sinó un institut sense altre objectiu que l'exercici de la caritat de la manera que Déu li havia inspirat a ella.

Imatge escultòrica de Joaquina de Vedruna situada a la Sagrada Família. Obra de 1996 de l'escultor Francesc Carulla i Serra.

Així estaven les coses cap a la meitat de l'any 1854. La fundadora, ja gran i apoplètica, lluitava —en tant que era compatible amb el respecte i consideració deguts a l'autoritat del bisbe de Vic— per mantenir el primitiu esperit de l'Institut i conservar-ne la independència, el seu propi estil de vida —en paraules de Paula Delpuig— i la seva nota característica, que no era altra que l'exercici de la caritat amb els malalts, desamparats, ignorants i gent marginal.

(Extret de: P. Jaime NONELL SJ, *Vida y virtudes de la venerable madre Joaquina de Vedruna de Mas: fundadora del Instituto de las Hermanas Carmelitas de la Caridad*, 1906, vol. II, p. 420-425.)

Jaume Nonell (1844-1922), jesuïta, gramàtic i historiador, és autor de les biografies de Joaquina de Vedruna i de la mare Paula Delpuig, successora de Joaquina, escrites el 1905. La seva obra complementa el relat de la vida de Joaquina fet per Benito Sanz i Forés (1892). La primera història de l'Institut l'havia escrit el pare Bernat Sala, el 1861. Aquests tres autors van tenir continuïtat en la *Història Documental de la Congregació*, en 5 volums, publicada a partir de 1971, obra d'Ana M. Alonso i M. Teresa Llach.

Viure anys i durar segles

En tercer lloc: l'accés de les dones a l'educació

Si bé Joaquina i les seves companyes van representar una presència significativa al costat dels malalts pobres de la Catalunya rural, i una llar d'acollida i suport a la població marginal i més pobre de les ciutats, va ser en el camp de la incorporació de la dona a l'educació sistemàtica on la seva actuació va tenir més caràcter de novetat.

A l'Espanya del segle XIX i també a Catalunya, l'accés femení a l'ensenyament es veia del tot restringit pel rol tradicional que la societat havia assignat a la dona, reduint-la a l'àmbit de la llar. Per això cridà tant l'atenció del bisbe Corcuera que Joaquina li parlés de posar escoles als pobles per a la instrucció de les nenes, ja que fins aquell moment amb prou feines eren conegudes a casa nostra perquè, en general, es tenia com a cosa molt impròpia de les noies joves aprendre ni tan sols a llegir i a escriure. De fet, fins ben entrat el segle XIX, l'escolarització femenina no es va considerar necessària.

Detall del vitrall del Manso Escorial de Vic, elaborat pel vitraller Josep M. Bonet seguint un disseny del pintor Carles Madiroles.

L'Institut fundat per Joaquina —tot just iniciat l'any 1826— va significar la posada en marxa dels primers esforços sistemàtics per trencar una inèrcia secular i donar els primers i decisius passos cap al reconeixement del dret de les dones a l'educació escolar.

Joaquina i les seves escoles van significar, sens dubte, una contribució positiva a la millora del nivell general d'instrucció del país i, molt particularment, un compromís a favor de l'accés a l'educació de les dones de les classes populars.

Lluitadora, decidida, animosa i tenaç, Joaquina, amb el seu enorme sentit comú, tingué la creativitat necessària per trobar camins inexplorats i encetar aquesta tasca. La seva es va convertir en la **primera congregació femenina fundada a Espanya**³⁵ amb l'objectiu explícit d'actuar seguint aquest camí.

35

Primera congregació femenina fundada a Espanya al servei de l'educació

Durant el segle XIX, en el qual Joaquina de Vedruna va posar en marxa la seva iniciativa educadora fundant per al seu servei i al servei de l'acció sanitària i social una nova forma de vida religiosa l'any 1826, a Catalunya van néixer també altres noves congregacions religioses de signe i objectius semblants.

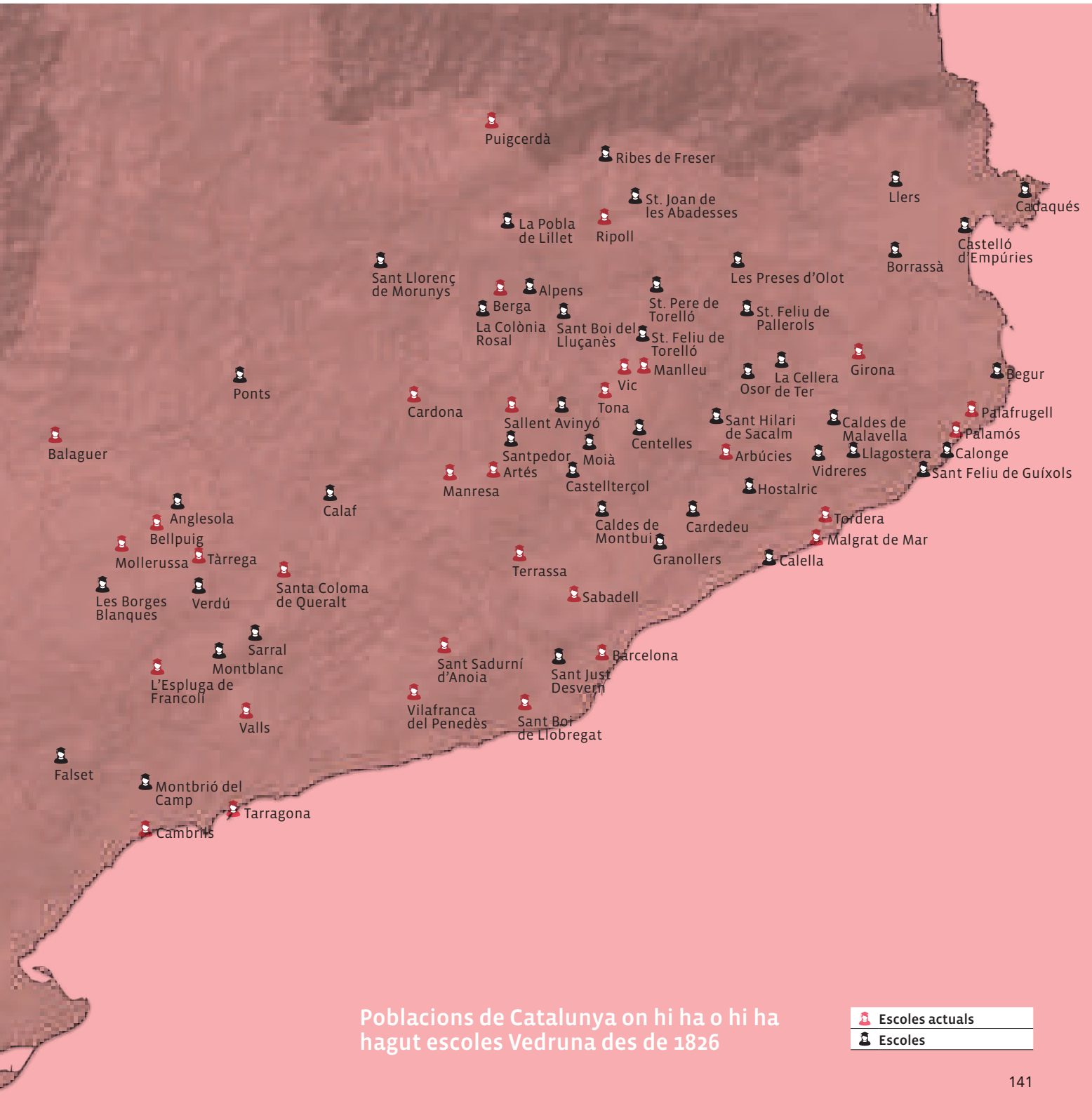
Així trobem les Religioses Escolàpies, el 1829; les Missioneres del Cor de Maria, el 1848; les Missioneres de la Immaculada Concepció,

el 1850, i, desapareguda ja Joaquina de Vedruna, les Dominiques del Pare Coll, el 1856; les Germanes de la Sagrada Família d'Urgell, l'any 1859; les Carmelites del Pare Palau, l'any 1860, o la Companyia de Santa Teresa d'Enric d'Ossó, l'any 1876, per exemple, que van donar totes elles un gran impuls a l'educació de les dones de totes les classes socials i, molt especialment, del món rural. La superació de l'analfabetisme i la necessitat d'aprendre eren ja un corrent imparabile.

Poblacions de Catalunya on hi ha o hi ha hagut escoles Vedruna des de 1826

Vic (2)	La Pobla de Lillet	Artés
Cardona	Hostalric	Begur
Sant Joan de les Abadesses	Les Preses d'Olot	Sant Boi De Lluçanès
Arbúcies	Berga	Verdú
Balaguer	Sant Llorenç de Morunys	Tona
Les Borges Blanques	Borrassà	La Celleria
Ribes de Freser	Barcelona (3) (6)	Osor
Moià	Castellterçol	Tordera
Sant Pere de Torelló	Sallent	La Sarral
Falset	Llers	Sant Feliu de Guíxols
Santpedor	Palafrugell	Mollerussa
Cadaqués	Centelles	Sant Just Desvern
Caldes de Montbui	Castelló d'Empúries	Anglesola
Sant Feliu de Torelló	Vidreres	Sant Boi de Llobregat
Sant Feliu de Pallarols	Ripoll	Llagostera
Malgrat de Mar	Valls	Palamós
Vilafranca del Penedès	Alpens	Avinyó
Montblanc	Montbrí	Calaf
Sabadell (2)	Tàrraga	Cambrils
Bellpuig	Santa Coloma de Queralt	Colònia Rosal
Puigcerdà	Cardedeu	Calonge
Granollers	Sant Sadurní d'Anoia	Girona
Manlleu	Tarragona	L'Espluga de Francolí
Terrassa (2)	Calella	Caldes de Malavella
Pons	Sant Hilari Sacalm	Manresa (1) (2)

En color vermell les poblacions on encara hi ha escola.

L'arquebisbat de Tarragona, amb data 9 abril 1853, encara doncs en vida de la fundadora, informa el governador civil en aquests termes:

«L'Institut, sense resultar oneros a l'Estat, és molt adequat per donar a les nenes una esmerada educació, tot amb gran economia dels pobles, essent poquíssim el que necessiten i exigeixen per a la seva manutenció, malgrat no posseir elles cap mena de béns, en termes que molts pobles que per la seva gran penúria no poden procurar-se mestres, les troben en aquestes germanes amb una lleugera despesa que fàcilment poden abastar.

Aquesta economia neix del fet de poder establir-se en el curt nombre de tres i de la seva parsimònia i gran frugalitat en el vestir i el menjar. D'aquí en seguirà que es generalitzi l'ensenyament de les nenes.

Per totes aquestes consideracions, entenc que és d'interès públic i de general profit pels pobles que Sa Majestat es digni a acceptar i aprovar aquest Institut.»

Paula Delpuig, primera successora de Joaquina al capdavant de les Germanes Vedruna, demanava el 19 d'octubre de l'any 1858 l'aprovació de les Constitucions redactades pel P. Esteve d'Olot. Dos anys més tard, el desembre de 1860, demanava l'aprovació de l'Institut o Congregació de les

Germanes del Tercer Orde de la Benaurada Verge Maria de la Muntanya del Carmel. L'advocació a la Mare de Déu del Carme va fer que moltes de les escoles fundades portessin aquest nom de forma oficial.

Josep Palmarola (1910-1928).

Allò que ha esdevingut després

Estirant el fil del temps

La mort de Joaquina de Vedruna no va pas significar, ni de bon tros, una frenada per a la seva obra. Ben al contrari. Per diversos camins i circumstàncies, el seu projecte va saltar molt aviat —l'any 1855— de Catalunya a la resta de la Península.

Tot just un any, doncs, i la Congregació arribava a Madrid. Tres anys després de morta la fundadora, a València, i en pocs anys i per aquest ordre a Andalusia, al País Basc, a Castella, a Galícia, a Extremadura, a Astúries, a Múrcia...

L'obra posterior de les Germanes Vedruna farà força en la millora de les condicions de la dona i, especialment, en la seva formació.

Hospitals, orfenats, cases de caritat, escoles. I, en aquest àmbit, amb un ventall més ampli que en els primers anys: no només parvularis i escoles de primera ensenyança —com en deien llavors—, sinó també d'ensenyament secundari i internats. Escoles públiques i també escoles parroquials i col·legis d'iniciativa privada. I s'hi afegia encara un nou àmbit: l'atenció a les noies adultes, a tenor del nou atractiu laboral de ciutats més grans, que va portar moltes noies de pagès a anar a ciutat «a servir» en el treball domèstic, o a treballar com a obres a les noves fàbriques. Aquesta circumstància deixava moltes noies —encara molt joves— en un cul-de-sac, com a treballadores desprotegides i sense formació. Moltes de les comunitats de llavors, dedicades a l'educació, van començar, per exemple, a obrir escoles nocturnes per a les obreres i escoles dominicals per a les minyones.

Tota aquesta demanda es va poder atendre per l'augment que havia experimentat la congregació de Joaquina en aquells anys: Les 150 germanes que tenia la institució quan la fundadora va morir, el 1854, l'any 1889 ja eren 1.118. I les 31 comunitats de llavors, eren ja 120.

I tot just començar el segle xx, les germanes ja eren quasi 2.000.

Josep Palmarola (1910-1928).

El gran salt

Amb aquesta presència de les filles de Joaquina de Vedruna ja per tot l'Estat, va néixer una nova crida: Amèrica llatina. I l'any 1912 un petit grup de germanes s'embarcaven al port de Barcelona per respondre a demandes que procedien d'Asunción (al Paraguai) i de Buenos Aires i Suipacha (a l'Argentina). L'any 1913, la demanda arribava des de Xile. Va ser el començament d'unes presències Vedruna que, a poc a poc, s'escamparien per la majoria de països del continent.

L'any 1949 un altre gran salt: Àsia, on van començar al Japó. Tot i que la primera intenció havia sigut la Xina, les circumstàncies polítiques del moment, amb «la gran marxa» de Mao-Tse-Tung, ho van fer impossible. La primera pedra japonesa va ser l'inici del que vindria després: l'Índia, Filipines, etc.

L'any 1955 noves germanes arribaven a Àfrica, començant els seus serveis educatius i sanitaris al Congo, llavors encara Congo belga, una altra primera pedra, ara de les fundacions que seguirien després a diferents països africans.

Un segle després de la mort de la fundadora, la seva intuïció interior veient com els braços se li obrien i eixamplaven per acollir filles que venien de tot arreu ja no era un somni gairebé utòpic, sinó una vigorosa realitat:

«Déu vol que les meves filles vagin arreu —havia escrit— i elles no ho poden refusar.»

L'embranzida i el creixement de l'obra de Joaquina va ser espectacular en els seus primers cent anys de vida com queda reflectit en aquestes dades de 1926.

Cadascú al seu lloc

Per camins no previstos, sovint sorprenents i no pas fàcils, Joaquina de Vedruna va passar de la cuina de la seva llar del Manso on feinejava, i de les golfes d'aquell Mas on passava hores pregant en la soledat i el silenci, fixos els ulls en la nua creu del Crist, als enrevessats camins de la geografia catalana de la primera meitat del segle XIX, per on acompanyava petits grups de joves religioses a tants pobles de la Catalunya rural, per obrir petites escoles i fer-se càrrec d'hospitals molt malmesos on tenir cura dels malalts, com també fer-se càrrec d'infants i adults abandonats sense fer distinció entre persones per cap concepte.

Avui trobem el seu nom en la llista (en diem Santoral) dels cristians reconeguts com a models de vida evangèlica: els sants, a qui Déu dirà —segons va dir Jesús:

«Veni, beneïts del meu Pare, a prendre possessió del que us tinc preparat. Perquè tenia fam i em va donar menjar; anava despullat i em va vestir. Era foraster i em va acollir. Estava malalt i em va visitar. Era a la presó i em va venir a veure...»

I la imatge de Joaquina es troba als altars de l'Església arreu. Santa Joaquina de Vedruna.

Qui ho havia de dir, a tants com en el seu temps la tenien per beneïta, se'n reien i la criticaven? Qui ho havia de dir a tants, molts familiars inclosos, que se n'averonyien, la rebutjaven o se n'allunyaven?

Vedruna. Aquest seu cognom s'ha convertit en una referència plena de significat.

ESTADO GENERAL
del Instituto de Religiosas Carmelitas de la Caridad en sus Casas establecidas en España y América. - Año 1926

PROVINCIA	PERSONAL DEL INSTITUTO					ALUMNAS				PERSONAS ASISTIDAS			CASAS				
	Novicias	Hermanas de votos temporales	Hermanas de votos perpetuos	Total	Hermanas dedicadas a la enseñanza	Hermanas dedicadas a la beneficencia	Externas	Externas	Externas	Total	Asiadas	Externas	Total	Calles	Alto	Monasterios	Total
Barcelona	90	90	014	794	435	299	400	11300	1332	13342	400	1122	1525	42	0	13	64
Madrid	15	45	267	327	282	25	500	4175	860	5031	420	324	744	00	0	3	23
Valencia	00	75	074	440	315	134	493	8708	040	10078	005	1835	2830	36	7	0	37
Vitória	53	00	347	400	307	10	802	0325	1095	8322	10	40	50	22	1	1	24
América	00	14	79	70	70	00	305	701	302	1128	00	00	00	8	0	0	8
TOTALES	158	284	1028	2100	1307	435	2008	31540	2200	30700	1825	3321	5350	118	15	23	178

La seva obra, amb el pas del temps i en fidelitat a les noves realitats, s'ha anat adaptant i modificant, ja que el nostre segle té poc a veure amb aquell inici del XIX viscut per Joaquina i les seves primeres «filles espirituals», com ella deia quan es referia a les germanes.

Però el seu esperit segueix inspirant el de molta gent, i el senzill però potent projecte «d'abraçar les necessitats» de la gent més desafortunada, d'ajudar a créixer educant i a viure acompanyant i curant, en una relació familiar i cordial, amb un tarannà senzill i proper, amb un sentit joiós i agraït a la

vida, amb una voluntat de servir «sempre per amor i mai per força» —com ella impulsava—, té encara avui molt atractiu i sentit.

Sens dubte, va ser una dona singular. La seva va ser una obra pionera i dinàmica. I l'herència que va deixar, un patrimoni molt ric, no només per a l'Església, sinó també per a la societat en general, al marge d'ideologies o creences.

Joaquina de Vedruna, una dona que es fa admirar i estimar. Un patrimoni universal.

Ella deia:

«Quan posem en marxa alguna cosa, que la nostra finalitat sigui només una: el bé al proïsme i la glòria de Déu. El Senyor té cura de tot i tot surt admirablement.» Carta 84

«Necessitem la força de Déu per tal d'entendre com són les coses i com cal dirigir-les.» Carta 101

«Cal actuar sempre per amor i mai per força.» *Nonell II, p. 136*

«A la galera de l'amor de Déu, no hi pot haver cap mariner per força.» *Nonell II, p. 136*

«Sigues tan amable i suau com puguis, que mai es fa malbé la melmelada per massa sucre.» *Nonell II, p. 136*

«No vull ningú trist al costat vostre.» *Carta 146*

«Res no agrada més a Déu que la constància.» *Carta 5*

Viure anys i durar segles

En resum:

Rectitud d'intenció.

Confiança en Déu que pot fer el que jo no puc.

Treballar pensant només en el bé de l'altre.

Creure en la força de l'amor.

Actuar només des d'aquesta motivació.

Ser amables, alegres, suaus.

Res de tristesa.

Bon ànim, constància, diligència i voluntat de fer el bé.

Capacitat d'iniciativa, però comptant amb l'ajuda de

Déu i no tindrem aturador...

**Que en va anar de lluny Joaquina de
Vedruna amb aquest esperit!**

Presència Vedruna al món

Europa

Avui, a Europa hi ha més d'un centenar de comunitats, distribuïdes sobretot per l'Estat espanyol, tot i que són presents també a Itàlia i a Albània. Una gran majoria dediquen o han dedicat la seva vida a l'educació, però també són presents en parròquies, barris, hospitals i espais d'acollida i desenvolupament per a les persones més desfavorides.

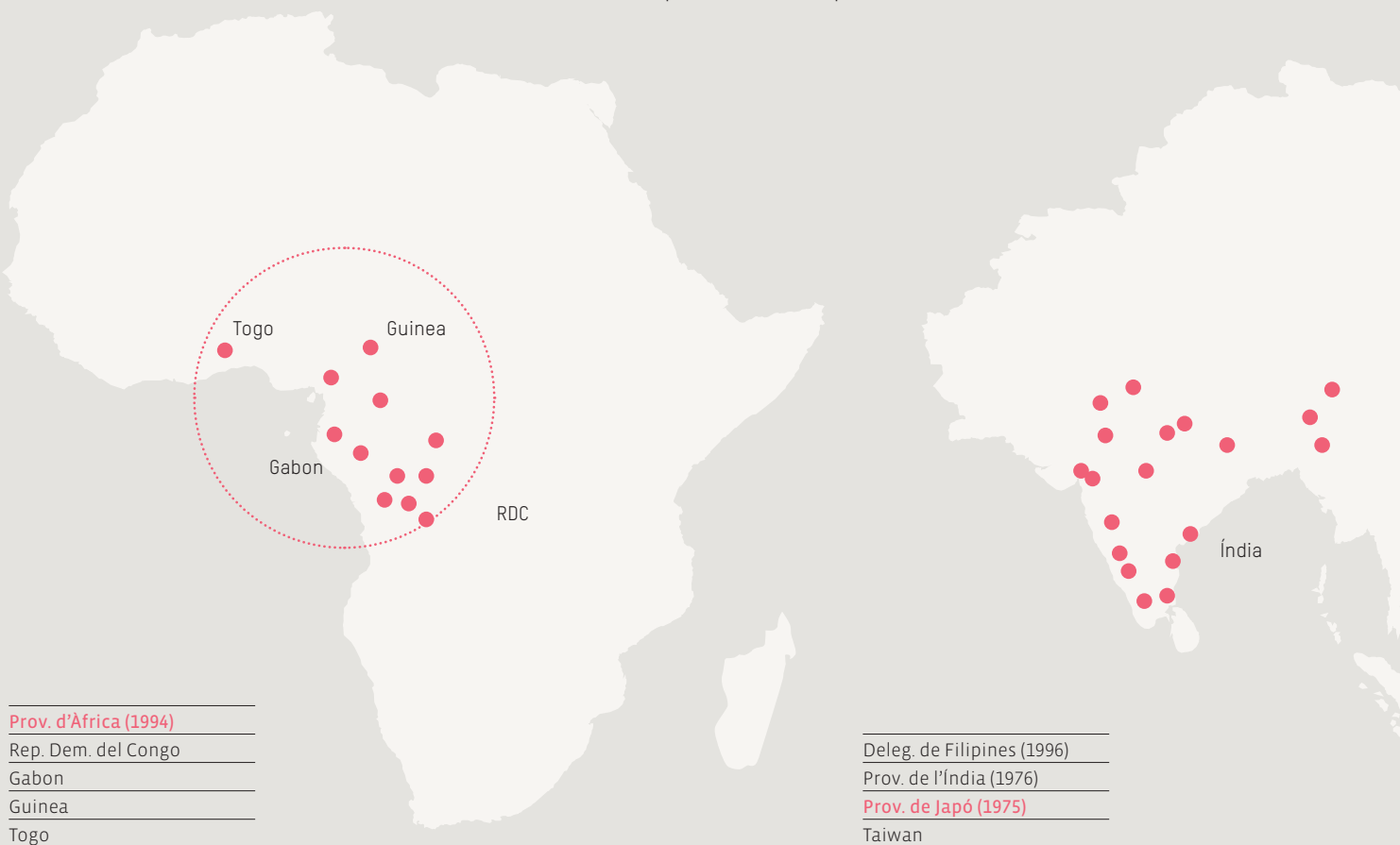
Presència Vedruna al món

Àfrica

Les Germanes Vedruna són presents en quatre països africans: Togo, Guinea, Gabon i República del Congo. Fan tasques de desenvolupament educatiu i d'atenció social i sanitària. Moltes germanes són nascudes en aquests mateixos països.

Àsia

Actualment, les Germanes Vedruna són presents en quatre països de l'Àsia. En alguns, com l'Índia, amb moltes petites comunitats, que sovint són exemple de vida interreligiosa, ja que conviuen amb altres tradicions religioses com l'hinduisme o el budisme. A l'Índia, només un 2 % de la població és de religió cristiana. La seva tasca és, bàsicament, d'ajuda al desenvolupament i a la millora de les condicions de vida. Moltes germanes són nascudes en aquests mateixos països.

Amèrica

Les Germanes Vedruna són presents a l'Amèrica del Nord, a l'Amèrica Central i a l'Amèrica del Sud. Es troben en tretze països i treballen en barris i ciutats on s'acumulen moltes situacions de pobresa. Algunes es dediquen a l'ensenyament, però és molt més prioritària la seva tasca dirigida a atendre persones en situació marginal.

Epíleg

Vedruna. Aquest cognom s'ha convertit en una referència plena de significat.

Avui, en ple segle XXI, la institució creada per Joaquina ha esdevingut una referència en el marc de l'acció social i educativa. La presència de la Congregació de les Germanes Carmelites de la Caritat Vedruna s'escampa per quatre dels cinc continents en diferents formats: centres d'acollida, atenció en hospitals i nombroses escoles.

És d'aquesta intensa activitat que ha pres nom aquest llibre: *Viure anys i durar segles*, atès que l'obra de Joaquina s'ha escampat arreu de Catalunya, de l'Estat espanyol i fins a vint-i-cinc països del món.

Durant gairebé 200 anys, ha fet una tasca social i educativa que avui, amb la societat del segle XXI, continua prenent sentit, donades les circumstàncies d'injustícia que seguim vivint. Podríem dir, doncs, amb perspectiva històrica, que la Fundació creada per Joaquina va ser la primera a Catalunya que va donar peu a un llarg nombre d'institucions dedicades a l'educació.

En aquest llarg trajecte històric, fonamentat sempre en la intuïció de Joaquina, la institució s'ha transformat i, en molts casos, especialment a finals del segle XX i a principis d'aquest segle XXI, han sorgit fundacions i patronats que tenen en les seves cartes fundacionals els principis inspiradors de Joaquina. És així com les escoles Vedruna de l'Estat espanyol s'han organitzat en dues grans fundacions que mantenen la visió i els valors de la institució a través de la Fundació Vedruna Educació i de Vedruna Catalunya Educació, coordinades des de Vedruna Europa.

A Catalunya, el reconeixement a l'obra de la Congregació es va traduir l'any 2011 amb la concessió de la Creu de Sant Jordi.

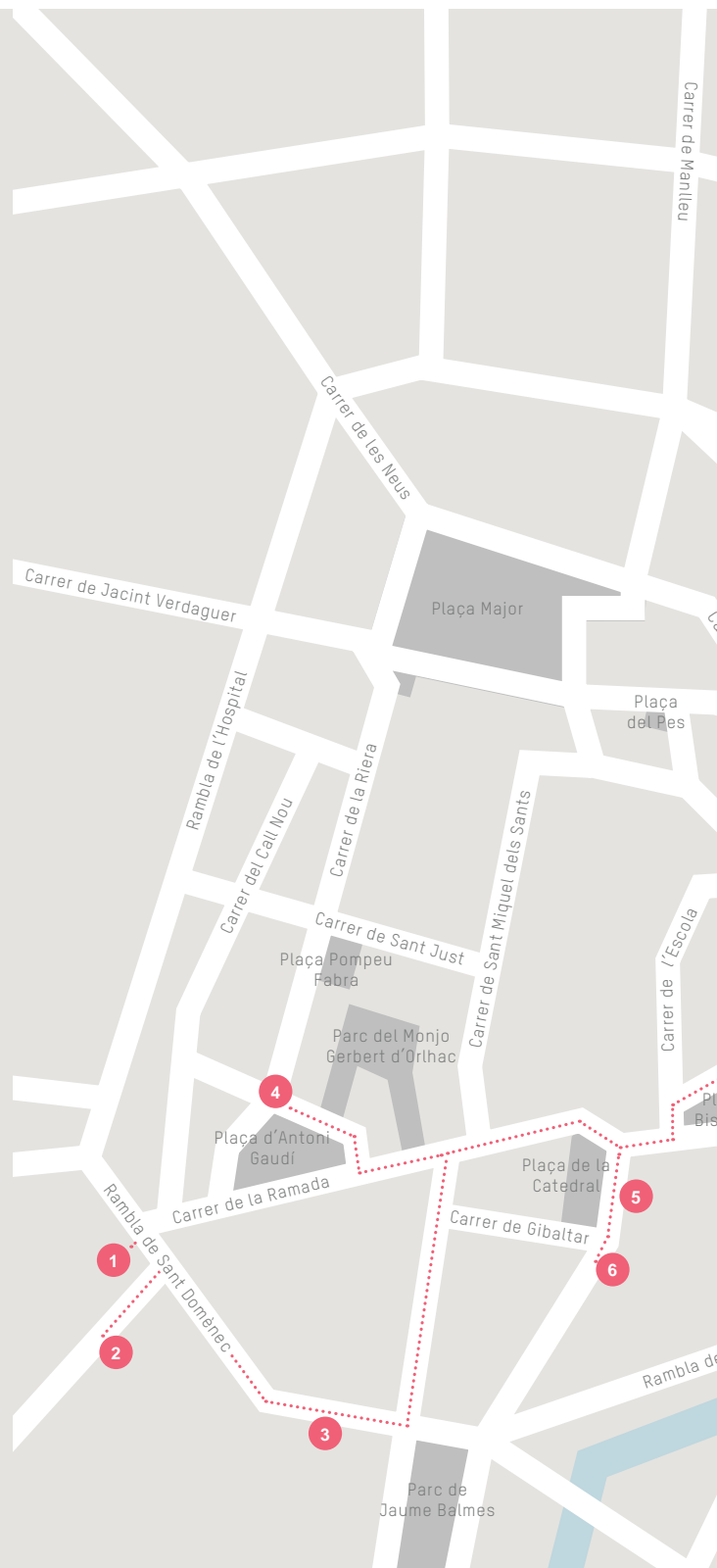

Itinerari Vedruna a Vic

Seguint les indicacions del llibre de la col·lecció ITINERARIS, publicat l'any 2017 per l'Ajuntament de Vic (Mabel Burgell i Ramon Rial), indiquem els espais principals que tenen a veure amb la vida de Joaquina a la ciutat i que han estat referenciats en aquest llibre.

- 1 Hospital de la Santa Creu.
- 2 Casa de Caritat.
- 3 Convent de Sant Domènec.
- 4 Carrer de la Riera.
- 5 La catedral.
- 6 Palau Episcopal.
- 7 Castell dels Montcada.
- 8 Carrer Dues Soles.
- 9 Casa Parrella.
- 10 Convent de Santa Teresa.
- 11 Carrer Santa Joaquina de Vedruna.
- 12 La Casa Mare.
- 13 Casa de la Misericòrdia.
- 14 Església de la Divina Pastora.
- 15 Manso Escorial.

Llegir aquest llibre et pot fer descobrir la figura notable d'una dona del segle XIX amb una vida a peu de carrer que, lliurada a les mans de Déu, ella va convertir en una història extraordinària que va durar setanta-un anys, i que més de dos segles després continua inspirant vides i projectes.

Aquest llibre pot ser llegit de dues maneres diferents. Pots fer simplement una lectura seguida de la biografia de Joaquina; o bé, si vols, pots obtenir una visió més panoràmica, mitjançant les informacions complementàries, els matisos i els apunts històrics que hi trobaràs i que potser et permetran contextualitzar i complementar la vida de Joaquina i t'ajudaran a entendre com el seu llegat ha arribat fins avui.

I és que, gairebé dos segles després de la seva mort, l'obra de Joaquina de Vedruna segueix present en el segle XXI en multitud d'aspectes i en més de vint-i-cinc països del món.

L'objectiu de la publicació no és més que ajudar a entendre, a partir de la seva biografia, el relleu que ha pres la seva figura i com ha transcendit fins als nostres dies.

1826
2026

Dos-cents anys
Vedruna